

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐԷՔ, Մայիս 2

Մեծապէս յուզուած ենք Դուքեան մեծ պատերազմին մահուան գոյժով. կը յայտնենք մեր ժողովուրդին ցաւակցութիւնը:

Թաղական Խորհուրդ

ԵՌԽԵՒԸՆ ՍԻԹԻ, Մայիս 9

Ցաւօք իմացանք մեր պատկառելի Դուքեան Ս. Պատրիարքին վախճանումը և անկեղծօրէն կը վշտակցինք մեր սիրելի Միաբանութեան:

Մամբրէ (Աւարդապետ)

Կ. ՊՈԼԻՍ, Մայիս 9

Մայր եկեղեցւոյ մէջ կատարուեցաւ Հոգեհանգստեան հանդիսաւոր պաշտօն. կը յայտնեմ Ազգային Երեսօրիսանական ժողովոյ վշտակցութիւնները:

Նախագահ

Տէր-Յակոբեան

ՍԵԼԱՆԻԿ, Մայիս 12

Ողբացեալ Դուքեան Ս. Պատրիարքի յիշատակին՝ երէկ կատարուեցաւ Ս. Պատարագ և Հոգեհանգիստ, յանուն հայ դաղութին կ'արտայայտենք սրտագին վշտակցութիւն:

Թեմական Խորհուրդ

ՅԱԻԱԿՑԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿՆԵՐ

Կարողիկոսութիւն Հայոց

Կիլիկիոյ

Համար 2392/93

Պէյրուք, 28 Ապրիլ 1930

Վշտաբեկ

Գեր. Տ. Բարդէն Ս. Եպս. Կիւլէսէբեան
յերուսաղէմ

Արտասուածքով աչքերով ընդունեցինք երէկ Ազաւնունի Սրբազանին անակնկալն ու բօթը:

Անկաւ Մեծն-Մովսէս ի նպատ՝ իւր յաջորդը նշանակելով. անկաւ Սիոնի բարձանց վրայ Մեծին Սահակայ ու Նարեկացւոյն արժանաւորագոյն ժառանգը, ոսկեգրիչ ու ոսկիաբան Մեծն-Եղիշէն:

Իսրայէլ օրերով սուգ պահեց. իցիւ, մեր սուգը տարիներ չտեւ. մինչև յարիցէ այլ Եղիշէ յար և նման մտքով, սրտով ու հոգւով:

Սուգ ամենիս, սուր հարազատին և Զեզ ու անոնց որ երկանց ծնունդն էք Հանգուցելոյն:

Միտիթարութիւն ի Տեառնէ մերձաւորաց և հեռաւորաց, Միաբանութեան և Հայութեան:

Իսկ մենք երկա՛ր ատեն պիտի լանք, եթէ աստուածապարգեւ խաղաղութիւնը խանգարուի, եթէ տարիներու երկունքով նոր ծլած, ծաղկած և պողաբերած Նոր-Արմաշը այլափոխուի ու խամրի և եթէ Մեծ-Հանգուցելոյն յաղթանակի պսակը, Ազգին ամէն դասակարգերու սիրալիր հա-

մակրութիւնը առ Հանգուցեալն և անտի ճառագայթած Սրբոց Յակոբեանց ժրջան Միաբանութեան վրայ, նուազի և թարշամի:

Սերունդները իրարու կը յաջորդեն, կամ ըստ Ս. Գրոց «Ազգ գայ և երթայ», այլ մեծագործներու յիշատակը մնայ:

Մինչև կասկածի հաւատքս չլուսաւորուի և չկենդանանայ, պիտի չղաղրին սըրտիս կսկիւծը, հոգիիս աւաշն ու հառաչը և աչքերուս աղիւլեղի արտասուքները:

Տէրը փարատէ սուգի աղջամուղջը. սիրելիներուն սրտին դիպած սուրը բթացուի ու միտիթարէ Միաբանութիւնը և Ազգը, որ վերջին տարիներուն իր լաւագոյնները նուիրաբերեց:

Հանգիստ սրբասնեալ ոսկերացդ, որ մաշեցան սիրած գիրքերուդ նոր և հին էջերուն ու գիրքախառն պրպտումներուդ մէջ. փա՛ռք և պսակ հոգիիդ, «զի զբարեոք պատերազմն պատերազմեցար»: Ազօթէ և բարեխօսէ, որ առաքելական պանծալի աթոռը և սիրելագոյն գրեհական և վարդապետական բեմդ արժանաւորագոյն ժառանգըն ունենան:

Բեկեալ սրտիւ համբոյր սրբութեան և սիրոյ՝ Սիրելագոյն Որդւոյդ, որոյ և

Մնամ Ազօթարար
Սահակ Բ. Կրդ. Կիլիկիոյ

Ուղղուած Բարգին Մըքազանին

Կ. Պոլիս, 29 Ապրիլ 1930

Բարձրաշնորհ Սրբազան եղբայր մեր,

Մեր սիրեցեալ հոգևոր Հօր և Ուսուցչին անակնկալ մահը խոր վիշտ և վրդովում պատճառեց մեզ: Գիտէինք թէ իր առողջական վիճակը փափուկ էր, բայց իր թանկարժէք կեանքին յանկարծական շիջումը ապշահար ըրաւ մեզ: Հարուածը ո՛րքան մեծ և ահաւոր ազդին համար, չա՛տ աւելի շեշտակի խոցեց Դպրեվանքցիներու սիրտը, քանի որ անդարձ կերպով կը կորսնցնենք մեր Մեծ-Վարդապետը:

Այս հոյակապ և հմայիչ անձին թողուցած բացը չի գոցուիր միջակութիւններով:

Այսուհետեւ ո՛ր հօր ձեռքը պիտի կրնայ շարունակել իր գործը եւ վարել Հայ Երեսօղէմի կրթական եւ գրական շարժումը:

Չարաչուք եւ շփոթ ժամանակին համար նախախնամական էր Մեծ-Հանգուցեալին դոյութիւնը, իբրեւ շնորհազարդ եկեղեցական, իբրեւ գիտական միտք եւ եռամեծ Վարդապետ:

Դպրեվանքցիներու կը մնայ գօտեպնդուիլ, եւ իւրաքանչիւրը ըստ իր շնորհաց եւ պաշտօնի՝ բազմապատիկ արդիւնաւորել Աւետարանի ակօսին մէջ այն քանքարը զոր երկու մեծ հոգիները՝ Օրմանեան եւ Դուրեան՝ յանձնեցին մեզի:

Մեզի համար փափաքելի է գիտնալ իր վերջին հիւանդութեան մանրամասնութիւնները, իր վերջին վայրկեանները և խօսքերը, եթէ ըսած է: Արդեօք որ եւ իցէ յանկարծական յուզում մը ունեցաւ, թէ գառակաւ յոգնութիւնները իրենց չարաղէտ գերը կատարեցին:

Կը խնդրեմ որ բարեհաճիք գոհացնել մեր այս հետաքրքրութիւնը:

Ձեր Սրբազնութեան, իբրեւ Դպրեվանքի մեր անդրանիկ եղբօր, յայտնելով մեր ցաւակցութիւնը, կը մաղթեմ որ Տէրը զօրացնէ բոլոր հայ եկեղեցականները՝ իրենց նուիրական պարտականութիւնները կատարելու համար:

Եղբայրական Սիրով

Վշտակից

Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս

Ուղղուած Մեսրոպ Մըքազանին

Պաղատա, 30 Ապրիլ 1930

Ամբողջ Ազգը Ս. Յակոբեանց Միաբնութեան հետ կ'ողբայ այս մեծ և տնդարմանելի կորուստը. որովհետեւ Հանգուցեալը ամենուն սիրելի էր իբրեւ մեծ մտքի եւ սրտի տէր անբասիր եկեղեցական: Վերջին տարիներուն մեծ դժբախտութիւններէն յետոյ մեր Ազգին աչքը երեսօղէմ յառած էր և անոր մէջ կը գտնէր իր մխիթարութիւնը: Հայ եկեղեցին իր այս զօրաւոր սիւնին կոթնած ինքզինքը տակաւին ուժով կը զգար և կը յուսար քիչ ժամանակուան մէջ իր քայքայումէն վերականգնիլ: Իր մահուան լուրը մեծ յուսաբեկութիւն առաջ պիտի բերէ ամբողջ Ազգին սրտին մէջ:

Իր գրեթէ տասնամեայ Պատրիարքութիւնը նիւթական եւ բարոյական շինութիւն մը եղաւ Ս. Յակոբեանց Վանուցդ համար, կարծեմ, Ազգին և օտարաց սիրալիր ակնարկը դէպի հոն ուղղել տալով: Վստահ եմ թէ Երեսօղէմի Պատրիարքութեան պատմութեան մէջ լաւագոյն էջ մը պիտի գրաւէ Հանգուցեալը: Ուստի կը փութամ իմ անկեղծ ցաւակցութիւնս յայտնել նախ Ձեր եղբայրութեան որ գիտեմ թէ զինքը սրտանց սիրող և գնահատողներէն եղաք եւ յետոյ Ս. Յակոբեանց Միաբնութեանդ որ իր գուրգուրոտ Հայրն ու Պետը կորսնցուց: Տէրը մխիթարէ մեր դժբախտ ժողովուրդը, փրկէ մեր եկեղեցին նման աղէտներէ և իր սփոփարար ցօղը կաթեցնէ իմ ալ սրտիս մէջ, որ քառասուն տարիներ վայելած եմ հանգուցեալ Հօր գոբովն ու սէրը:

Գթութեան Տէրը իր գթառատ աչքը չի հեռացնէ Ս. Յակոբեանց ազգանուէր Միաբնութեանդ վրայէն և շուտով պարգեւէ նոր Պետ մը, որ ողբացեալին հետքերուն վրայ քալելով պսակէ իր և Ազգին յոյսերը, մխիթարութիւն մը ըլլալով ամենուն:

Եղբայրական ջերմ ողջոյններով կը

մնամ սգակիր եղբօր սգակիր

Աղօթակիցը

Զաւէն Արքեպ.

Յ. Գ. Յառաջիկայ Կիրակի հանգերձեալ եմ Ս. Պատարագ մատուցանել հանգուցեալ հոգևոր ծնողիս հոգւոյն համար, իր մահուան ութօրէքին առթիւ: Զ. Ա.

Ողղուած Մկրտիչ Մրապանին

Առաջնորդ Թեմին Հայոց
Պաշտօնատեղ

840—Համար—4507

Սօֆիա, 28 Ապրիլ 1930

Սրբազան եղբայր ի Բրիտանոս.

Կսկծալի եղաւ անարժան վարդապետիս Զեր Սրբազան եղբայրութեան այն գութաբեր լուրը, որ Նորին Ամենապատիւ Սրբազնութիւն, Ս. Տ. Եղիշէ Արքեպիսկոպոս Դուբրեան, Արժանընտիր Պատրիարք Հայոց Առաքելական Ս. Յակոբեանց վանուց Երուսաղէմի, առ Աստուած փոխուած է: Անմիջապէս՝ Հոգւոցն ըսի, այնինչ եւրեկոյ մը Ս. Եկեղեցիէն կ'ելլէի ու բակին մէջ կարգացի հեռագիրը գոր, Այրի Տիկին Զարուհի, հոգելոյս Յակոբոսի — Յաւութիւնեան — Յովակիմեան՝ ինձ կը բերէր կարգալու: Անմիջապէս, յ'Առաջնորդարան կ'ելլեմ 1045 արշն տեղ քալելով. և կ'որոշենք երկու քահանայիւք եւ թեմական խորհրդով Պաշտօնատեղ Հայոց Թեմիս 12 քաղաք ու գիւղերը, ուր քահանայ ու Ս. եկեղեցի կայ, շոյտ չըջարեալեան թուղթ զրկել, որ Աշխարհամատրան, Կանաչ կիւրակէին Մայիս 4, Դձ. ԺԵ. օր Յինանց, թէ Ս. Պատարագ ըլլայ եւ թէ Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուի եւ թէ անարժան ալ այս Կանաչ կիւրակէին թէ Ս. Պատարագ մատուցանեմ եւ թէ Հոգեհանգիստ կատարուի:

Այս առթիւ, աւելորդ չլինի իմէ յիշեմ որ երբ Հոգելոյս Սրբազանը, յայնժամ վարդապետ, առաջին անգամ Առաջնորդարանս կ'այցելէր՝ Պոլսէն յ'Իզմիթ եկած, համառօտ մը ըսելիքս ըսի, իրր առաջին ու վերջին պարտք. շատ կ'աղաչեմ, մի՛ մոռնայք, Պարտիզակի Ներսէս Շուշանեան Վարժարանի տնօրէն-դաստառ պիտի լինիք ու Ս. Յակոբ եկեղեցւոյս քարոզիչն. երբեք Թաղականութեան ու Հոգաբորձութեան ու զանազան ընկերութեանց հետ գործ չունենայք, միայն Վարժարան ու Ս. Եկեղեցի սերտեցէք որպէս զի, Վարժարան ու Ս. Եկեղեցին չտուժէ. այսպէս վարուեցաւ եւ տասն տարիներ խաղաղութեամբ թէ՛ Վարժարան օգտուեցաւ, ինչպէս որ պէտք էր եւ թէ՛ բարե-

պաշտ ժողովուրդը մխիթարուեցաւ Անոր քարոզութեամբ: Այնուհետեւ Վանահայր կը լինի Արմաշու վանքին, Եպիսկոպոս եւ պատրիարք: Ըսել կ'ուզեմ թէ անոր վախճանը իմ ուրախութեան տունը քակեց եւ ոչ թէ միայն Ազգին եւ Ս. Երուսաղէմի Առաքելական վանքի Ս. Աթոռոյն միաբանութեան տունին:

Աստուած հանգչեցնէ հոգելոյս Պատրիարքին հոգին յ'երկինս եւ զսուրբ Միաբանութիւնդ եւ բոլոր պաշտօնէութիւնն եւ Հայոց ողորմելի մնացորդն եւ զիս զանաթանս Հոգին Սուրբ Աստուած մխիթարէ եւ նոր ու արժանաւոր յաջորդի մը ընտրութիւնն յաջողցնէ Աստուած յուրախութիւն սգաւոր Միաբանութեան եւ ի պայծառ պահպանութիւն Առաքելական Ս. Աթոռոյն պատրիարքութեան Սուրբ Երուսաղէմի:

Ողջ լերուք ի Տէր, հանդերձ սրբագուժար միաբանութեամբ եւ Տնօրէն Ժողովով եւ բոլոր մեծ եւ փոքր պաշտօնէիւք եւ ժառանգաւորաց վարժարանի անմեղ սաներով եւ ուսուցիչներով ու մայրապետներով:

Աղօթարար իս. Ժ.

Սեփանոս Արեւայ. Յովակիմեան

Ողղուած Բարգին Մրապանին

Պաղտատ, 30 Ապրիլ 1930

Սիրելի Բարգէն Սրբազան

— . . . Եւ սակայն դժբախտ իրողութիւնը այն է որ մենք մեր այս Հայրն ալ կորսնցուցինք. Երուսաղէմի Միաբանութիւնը կորսնցուց գուրգուրոտ Հայր մը եւ Մեծ Պատրիարք մը. Ազգը կորսնցուց իր ջահերէն մէկը եւ մեր Եկեղեցին՝ իր զօրաւոր սիւներէն զլխաւորը:

Անոր կեանքը մեծ մխիթարութիւն մըն էր մեր դժբախտ ժողովուրդին եւ ոյժ մը՝ մեր Եկեղեցիին: Յաւալի է որ շատ կանուխ եղաւ անոր մահը. տակաւին զոնէ տասնեակ տարի մը ապրելու էր, իր ծրագիրները յառաջ տանելու համար, եթէ ոչ ամբողջացնելու: Այս կորուստը շատ մեծ եղաւ Ազգին համար:

Գիտեմ թէ Դուսն ալ շատ ընկճուած ըլլալու ես այս դժբախտութեան հանդէպ: Տէրը մխիթարէ զքեզ եւ զօրացնէ:

Զաւէն Արեւապիսկոպոս

Ուղղուած Մկրտիչ Մրապանին

Պաղատաւ, 6 Մայիս 1930

Սրբազան Եղբայր,

Ս. Աթոռոյդ երջանկայիշատակ Գահա-
կալին կսկծալի վախճանման եւ թաղման
բօթարեր լուրը ծանուցանող Զեր Ս. Եղ-
բայրութեան երկու հեռագիրները ժամա-
նակին ընդունելով խոր սուղով համակ-
ուեցայ: Զգացումներս հեռագրով հաղոր-
դած եմ: Մեծապէս դժբախտ կը համարիմ
անձս որ անոր վերջին տեսութենէն զըր-
կուեցայ:

Անոր քաղցր յիշատակը օրհնելու եւ
հոգւոյն յաւիտենական հանգիստ հայցե-
լու համար անցեալ կիրակի, ամսոյս 4ին,
քաղաքիս Ս. Երրորդութիւն Եկեղեցւոյն
մէջ յատկապէս Ս. Պատարագ մատուցի
տեղոյս զրեթէ տմբողջ Հայութեան ներ-
կայութեանը, որ կանխաւ տխուր լուրը
առնելով փութացած էր իր վերջին յար-
գանքը մատուցանելու համար անոր յիշա-
տակին եւ իր ջերմեռանդն աղօթքները բար-
ձրացնելու առ Աստուած անոր հոգւոյն
համար: Պարագային յարմար քարոզս ար-
տասուալից լսեց սրտաբեկ ժողովուրդը եւ
հոգեհանգստեան պաշտօնին ատեն ձայնակ-
ցեցաւ մեր սրտառուչ աղօթքներուն իր
առաջնորդ Գեր. Տ. Ռուբէն Եպս. Մանաս-
եանով, որ վերջին պաշտաման նախա-
գահեց:

Տէրը իր սուրբ լուսովը լուսաւորէ մեր
սիրեցեալ Հանգուցելոյն հոգին եւ յաւիտե-
նական հանգիստ պարգեւէ անոր:

Ս. Յակոբեանց Առաքելական Աթոռիդ
հաստատութիւն եւ սգազգեաց Միաբանու-
թեանդ երկնային մխիթարութիւն հայցե-
լով կը մնամ սգակիր եղբօրդ աղօթակից
Զաւեն Արեւս:

Ուղղուած Մկրտիչ Մրապանին

Ֆիւլպպէ, 29 Ապրիլ 1930

Սօֆիայի Առաջնորդարան ուղղած Զեր
Ս. Եղբայրութեան անթել հեռագրէն խո-
րունկ կսկիծով տեղեկացայ Երուսաղէմի
Պատրիարք՝ Ամեն. Տ. Եղիշէ Ս. Արքեպս.
Դուրեանի անակնկալ վախճանումը:

Աղէտը կտտարեալ է. Հայաստանեայց
Եկեղեցւոյ լուսափայլ վերջին ջահն ալ կը
մարի: Բարի, ազնիւ եւ մաքուր խղճմը-
տանքով վարդապետն ալ կը մեկնի միա-
նալու համար իր լծակցին՝ Օրմանեան Սըր-
բազանի: Հայուն մուշլ հորիզոնին վրա-
յէն կ'անհետանայ հմուտ եւ գիտնական
ուսուցչապետ մըն ալ: Որբացած է ժա-
ռանգաւորաց վարժարանը. Դուրեանի հո-
գին այլեւս անոր վրայ պիտի չսաւառնի.
այրիացած է Ս. Յակոբեանց վանքը. Դուր-
եան իր մաքուր նկարագրով եւ հղօր իմո-
ցականութեամբ կարողացած էր հմայք մը
ստեղծել իր շուրջը եւ իր անձովը ներշնչ-
ած էր խորունկ պատկառանք մը նոյն
խի օտարներուն:

Ս. Յակոբեանց Ուխտը մասնաւորա-
պէս, Ազգը ընդհանրապէս, Սրբազանին
մահով, զրեթէ կ'ենթարկուին անդարմա-
նելի կորուստի մը:

Կ'ողբամ, Պատ. Միաբանութեանդ
հետ, Հոգեւոր Ծնողիս մահը, բոլոր սրտովս
կը մասնակցիմ վանքիդ սուգին, եւ կը
մաղթեմ ազգային իրաւանց ժաշան պա-
հապաններուդ երկնային մխիթարութիւն:

Յարգանքներով աղօթակից
Նուանդ Եպիսկոպոս

Ուղղուած Մկրտիչ Մրապանին

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ ՀԱՅՈՑ
ԻՐԱՔԻ

N° 89

Պաղատաւ, 29 Ապրիլ 1930

Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ Արք-Եպիսկ.
Դուրեան Պատրիարքի մահուն հեռագրա-
կան զոյժը ցնցեց զիս եւ գաղութիս հայ
համայնքը:

Դուրեան Պատրիարքի մահը ոչ միայն
Միաբանութեանդ, այլ Հայ Առաքելական
Եկեղեցւոյ եւ համայն հայ ազգի անփոխա-
րինելի մեծ կորուստ է: Արտասուեցինք
ի հեռուստ մենք եւ Պաղտատահայ գաղու-
թը Զեզի հետ:

Մահագոյժ զանգակահարութիւն մը
սուգի մեծութիւնը թրթռացուց. իսկոյն
եւեթ Ազգ. Առաջնորդարանս սգատունի
էր փոխուած...:

Տեղւոյս Ազգ. Քաղաքական Ժողովը

իմ նախագահութեամբ անմիջական բացառիկ նիստ գումարեց և որոշեց.

1.— Ի նշան ազոյ արձակել դպրոցները մի օր, որ եւ անմիջապէս կատարուեցաւ:

2.— Յառաջիկայ Մայիս 4-ի կիրակի օրը, Հանգց. Սրբազանի հոգւոյն հանդիսաւոր պատարագ մատուցանել եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել:

3.— Հանգց. Սրբազանի մեծողիւր նըկարը պատրաստել տալով զետեղել Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ ի շարս կաթողիկոսաց:

4.— Հեռագրաւ յանուն ժողովրդեան ցաւակցութիւն յայտնել Ս. Ռեխտիդ Միաբանութեան:

Ամենապատիւ Տ. Ջաւէն Արք-եպիսկ. Տ. Եղիսեան ցանկութիւն յայտնած է անձամբ մատուցանելու իր մեծանուն առաջնորդի հոգւոյն պատարագ, որպէս բազմաթիւ աշակերտ: Ազգ. Քաղաք. Ժողովն եւ սիրով ընդառաջացած է ն. Սրբազնութեան ցանկութեանը:

Այս յոյժ տխրաւոր մահուան անթիւ անգամ մ'եւ կուգանք յայտնելու մեր ամենախորին ցաւակցութիւններն Ս. Ռեխտիդ Միաբանութեան և հանգուցեալ Սրբազանի սանուց, մաղթելով որ Հանգուցելոյն մահուամբ գոյացած հսկայական բացը գոցելու համար Տէրը արժանաւոր յաջորդ մը չնորհէ:

Սգակից՝ Ռուբեն Եպիսկոպոս

Կաթողիկ. Պատուիրակ Իրաքի Հայոց

Քարտուղար՝ Սեդրոս Մ. Համբարձումեան

Ողջունած Մեսրոպ Մրապանին

Նիկոսիա, 30 Ապրիլ 1930

Միւրելի ու Սրբազան Եղբայր,

Ապրիլ 27ին, կիրակի օր, կէսօրէն վերջ ժամը 3ին հեռագիր մը ստացայ Ազաւնունի Սրբազանի ստորագրութեամբ, կարդացի և շուարեցայ. նորէն կարդացի, յուսալով որ սխալ կարդացած կամ հասկըցած կ'ըլլամ. բայց հեռագիրը շատ որոշ էր, «այս առաւօտ վախճանած էր Դուրեան Սրբազան». Հափազանց անակնկալ մըն էր. անցեալ տարի վախեր մը ունե-

ցանք, բայց գոհութիւն Աստուծոյ՝ անցուցած էր և այս տարի աւելի լաւ էր և նորին Սրբազնութեան տկարութեան մասին ուէ բան մը լսած չէի, թէպէտ Երուսաղէմէն վերադարձող Պ. Մ. Սինանեանէն լսելի թէ քիչ մը տկար էր, սակայն Ջատկի օր ընդունելութիւնը բրած էր և ահա յանկարծ հեռագրական գոյժը հասաւ: Շատ ցաւեցայ թէ նորին Սրբազնութեան մահուան վրայ, քանզի տակաւին կրնար շատ տարիներ ապրիլ և միւսնոյն ժամանակ Միաբանութիւնը չէր կնթարկեր դժուարութեանց. հազիւ Միաբանութիւնը ինքզինքը գտած, իր գլուխը ունենալով պատրիարք մը որ իւր մտքի, սրտի եւ հոգիի բարձրութեամբ պատկոտելի էր ինչպէս յաշտ օտարներու նոյնպէս և Միաբանութեանը, ահա նորէն թափուր կը մնայ Ս. Յակոբեանց Աթոռը. տա՛յր Աստուած որ շուտով արժանաւոր յաջորդ մը ընտրուէր եւ Միաբանութիւնը իր այժմեան ընդգրկած շաւղէն ընթանար, յօգուտ իւր և յուրախութիւն Ազգին:

Միւրելի Սրբազան եղբայր, արդէն հեռագրաւ իմ եւ ժողովրդեան ցաւակցութիւնը յայտնեցի Միաբանութեանդ և ներկայիս ալ կը յայտնեմ իմ ցաւակցութիւնս Ձեզ՝ որ շատ դժուարին կացութեան մը առջև կը գտնուիք եւ հաւատք ունիմ որ Ձեր խոհեմութեամբ, հեռատեսութեամբ եւ շրջահայեաց գործունէութեամբ պիտի յաջողիք այս դժուարութեանց ալ յաղթել, իբրեւ փորձառու, որ ասկէ աւելի գէշ կացութեան մը մէջէն կրցած էք յաջողութեամբ դուրս գալ:

Միշտ, ամէն անգամ որ գոյժ մը կ'առնեմ Երուսաղէմէն՝ կը յիշեմ մեր ողբացեալ եղբայրը, Հայր Դաւիթը, և կը վստահացնեմ զՁեզ որ իբրեւ մտերիմ, իբրեւ եղբայր որքան որ ցաւած էի Հայր Դաւիթի դժբախտ մահուան վրայ, այնքան ևս ազդուեցայ Դուրեան Սրբազանի մահուան գոյժէն:

Կը մաղթեմ Ձեզ համբերութիւն եւ յաջողութիւն Ձեր յառաջիկայ դժուարին պաշտօնին մէջ: Յայտնեցէք իմ ցաւակցութիւնս բարեկամական շրջանակներու:

Ողջունելու և ողջագուրմամբ

Ձերդ ցաւակից

Պետրոս Արքեպ. Սարգսեան

Ուղղութեամբ Միջին Արեւելքին

Աղեքսանդրիա, 30 Ապրիլ 1930

Արեւմտեան Հայր,

Երուսաղէմի Պատրիարքական Աթոռին անգուգական Գահակալին, մեր ամէնուս սիրելի Դուռեան Արեւմտեանին անսպասելի և անակնունելի մահուան բռնի գոգոց Ձեր Արեւմտեանին Ապրիլ 27 թուակիր հեռագիրը՝ խորունկ վիշտով համակեց Աղեքսանդրիայ մեր պատուական ժողովուրդը:

Ի նշան սգոյ անմիջապէս փակուեցան Ազգ. Պօղոսեան Վարժարանն ու Մեղգոնեան Մանկապարտէզը, Հայկազունի կրթութեան ու Պաշտօնական Վարժարանը, փակուեցաւ Առաջնորդարան, որուն վրայ ծածանցաւ կէս քաշուած Հայկական եռագոյնը սեւ շղարշով՝ մինչև երեկոյ:

Արեւմտեան Հայր սխալ չըրի՞ արդեօք գործածելով «մահ» բառը մեր պաշտելի և սիրելի Դուռեան Պատրիարքին համար՝ որուն իտէալն ու կեանքին նպատակը անմահութիւնը եղաւ այս աշխարհի վրայ:

Մեռաւ՝ Հայ եկեղեցականութեան փառքն ու պատկառազօր գէմքը, Երուսաղէմի բազմահմուտ Պատրիարքը, Աւետարանի պերճաբարբառ քարոզիչը, Հայ Գրականութեան լուսաւոր աստղը, և հայ յոթեան ընտրելագոյն գաւաթը, Եղիշէ Արքեպիս. Դուռեան՝ յաւիտեան ապրելու համար:

Եթէ այդ սուրբ և նուիրական գէմքը, իր նիւթական գոյութիւնը չի պտտեցնէր այլ ևս մեր աշխարհուն առջև, իր անբիծ հոգին սակայն գեղեցկացած, համբուրելի և սիրելի դարձած իր անթառամ յիշատակով՝ պիտի ապրի յաւիտանապէս հայ հոգիներուն մէջ:

Անոր սրբանուէր կեանքը, նուիրուող ու զոհաբերուող հոգին թող առաջնորդ ըլլայ մեզի մեր կեանքի օրերուն մէջ:

Իր մաքուր յիշատակովը խանդավառութիւնք գործելու համար, եւ գործենք իր պաշտելի անունն ու յիշատակը փարաւորելու համար:

Անոգոք ճակատագիրը հարուածեց Հայոց ժողովուրդն ու Հայոց եկեղեցին իր սրտէն, կտրելով կեանքին թելը անոր աշուտական զաւկին, Ամենապատիւ Պատ.

րիարք Եղիշէ Արեւմտեանին, մեր սիրելի և աներկրորդ Ուսուցիչ Վարդապետին՝ Դուռեան Արքեպիսկոպոսին:

Արեւմտեան Հայր, այս կսկծալի և անդարմանելի կորուստին առթիւ կը փութամ յայտնել Ձեր Բարձր Արեւմտեանին խնայէս նաեւ բովանդակ Միաբան եղբարց Ս. Յակոբեանց փառաւոր ուխտին՝ Աղեքսանդրիայ մեր պատուական ժողովուրդին ու իմ ցաւակցութիւններս՝ խնդրելով Ամենակալէն հոգի մխիթարութեան մեզ ամենուս համար:

Ամենախորին ակնածանօք

Ազակիր

Մամբէ Ծ. Վրդ. Սիրունեան

Առաջն. Փոխանորդ Աղեքսանդրիայ

Ուղղութեամբ Միջին Արեւելքին

Լաւոդիէ, 28 Ապրիլ 1930

Արեւմտեան Տէ՛ր

Տեղւոյս՝ Աթոռապատկան կալուածոց Տեսուչ՝ Տիար Եսայիայի Մաքնահանի հասած հեռագիր մը կը գուժէ Ս. Երուսաղէմի համազգային Աթոռային Պատրիարք Տ. Տ. Եղիշէ Ս. Արքեպիս. Դուռեանին՝ առ Աստուած փոխուելը, որը իմիշտ և սուգ համակեց ամբողջ հօտս և հովիւս: Սոյն տխուր լուրը սրտի զաւարուանքով հաղորդած եմք կեդրոնի և թեմիս եկեղեցական և կրթական հոգաբարձութեանց, իբրեւ սուգի արտայայտութիւն օր մը վարժարանները փակ պահելու եւ մեռելական զանգակահարութիւն կատարելու հրահանգով, նոյնպէս հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն եւ Ս. Պատարագ մատուցանել թեմիս բոլոր եկեղեցիներուն մէջ, Մայիս 29-ին Աշխարհամատարան կիրակիին:

Թեմիս ամբողջ հայ ժողովուրդին անունով կը վշտակեցինք վշտաբեկ Փոխանորդիդ և սգակիր Միաբանութեան բոլոր անդամներուն, և կ'աղօթենք որ Տէրը՝ լուսաւորէ գհոգի մեր պաշտելի եւ երջանկայիշատակ Պատրիարքին իրոյս Աստուածային երեսաց իւրոց:

Կաթ. փոխ. Հայոց Լաւոդիէի Թեմին

Վշտակիր Նիքիմ Ծ. Վրդ. Տոմարեան

Ուղղութեամբ Մկրտիչ Մարազանին

Ճիւնիէ, 29 Ապրիլ 1930

Ներկայիս, իբր յետին աշակերտներէն մին Հանգուցեալ Դուրեան Մեծ վարդապետին, եւ իբր սրտով եւ հեռուէն հետաքրքրուող Ս. Երուսաղէմի Աթոռով, կը փութամ իմ խոր եւ անկեղծ ցաւակցութիւնս յայտնել Ձեր Սրբազնութեան, և Ձեր միջոցաւ՝ Ս. Յակոբեանց ամբողջ Միաբանութեան:

Կը մաղթեմ հանգիստ Հանգուցեալին մեծ ու անմահ հոգիին, կեանք և Ս. Հոգւոյն մխիթարութիւնը՝ հանուր Միաբանութեան, և փութով բարեյաջող ընտրութիւնը՝ Ս. Յակոբեանց Աթոռին համար՝ արժանաւոր զահակալին, որպէսզի սկսուած վարչական, տնտեսական եւ ուսումնական գեղեցիկ ձեռնարկները և ազգօգուտ ծրագիրները շարունակեն և արդիւնաբերուն միևնոյն թափով և պտղաբերութեամբ: Կեանք կարողութիւն և բարեյաջողութիւն մաղթելով իրոյոր սրտէ Համայն Միաբանութեան, խորին վշտակցութեամբ եւ անկեղծ յարգանքներով

Մնամ իս. ծ.

Փառեմ Մ. Վրդպ.

Ուղղութեամբ Բարգին Մարազանին

Հալէպ, 28 Ապրիլ 1930

Կիրակի օրը կէսօրէն ետքը Դուրեան Սրբազանի վախճանումի անակնկալ գոյժը շատ խոր խոցեց շատերուն, մանաւանդ իմ սիրտը:

.....

Սրբազան Հայր, շատ ցաւեցայ ես, ամբողջ ընտանեօք լացինք կիրակի օրը, բայց գիտեմ որ զուք աւելի մօտը գտնուելով Սրբազանին աւելի շատ ցաւեցաք. այսու կուգամ ցաւակցիլ և վշտակցիլ Ձեր Սրբազնութեան խնդրելով երկնաւոր հօրմէն որ ինք տնօրինէ և կարգադրէ լաւագոյնը և պարգեւէ շնորհ և իմաստութիւն միաբանութեան և մեծաւորներուն:

Մնամ խորին յարգանք
Ներսէս Աւագ Քնյ. Թալուզեան

Ուղղութեամբ Մկրտիչ Մարազանին

Հալէպ, 28 Ապրիլ 1930 (Թիւ 47)

Կիրակի օրը կէսօրէն ետքն էր Ձեր հաղորդագրութեամբ իմացանք այն սարսուղ գեղեցիկ լուրը, որ կը գուժէր ամենասիրելի պատրիարք Սրբազանին՝ եւ իմ պաշտելի հոգեւոր ծնողին վախճանումը: Այս լուսն սոսկալի անակնկալ մըն էր: Որ և է առթիւ, Ն. Ամենապատուութեան ողջ առողջ և հանգիստ ըլլալուն լուրը կ'առնէիք եւ սրտանց կը հրճուէինք: Բայց յանկարծ սուղի և լացուկոծի փոխուեցաւ մեր ուրախութիւնը: Կ'զգամ խորապէս թէ ո՛րչափ աւելի խոր տպաւորուեցաւ Պատ. Միաբանութիւնը այս անդամանելի կորուստին առջև: Թէ և անմիջապէս հեռագրեցի իմ ցաւակցութիւնը, բայց որդիական խոնարհութեամբ կուգամ, դարձեալ, Ձեր և Պատ. Միաբանութեան անհուն ցաւէն բաժին մը վերցնելու, վշտակցելով Ձեր Կերապատութեան: Այս առթիւ, նաեւ կը խնդրեմ որ Տէր Աստուած «հանգուցէ ի լոյս երեսաց իւրոց» զհոգին հանգուցելոյն:

Նկատելով որ մարդկային որ և է մըխիթարական խօսք չի կրնար այս մեծ կորուստին առթածը ցաւին, բացածը վէրքին համար սպեղանի ըլլալ, կը խնդրեմ Ամենակարողին նախախնամական շնորհը, որ միայն կրնայ դարման մը տնօրինել եւ որով միայն Պատ. Միաբանութիւնը իր ցաւը թեթեւ զգալ ու իր վրայ ճշող ծանրութիւնը վերցնել:

Մատչելով ի համրոյր Սրբզնթենդ. Ս. Աջոյն

Մնամ որդիական խորին յարգանք
Ներսէս Աւագ Քնյ. Թալուզեան

Ուղղութեամբ Բարգին Մարազանին

Լոնտոն, 29 Ապրիլ 1930

Սրբազան Հայր,

Երուսաղէմէն մեկնելէս առաջ վախ մը կար սրտիս մէջ, որ թերեւ ալ պիտի չի տեսնէի մեր սիրելի Պատրիարք Դուրեան Սրբազանը: Վախցածս գլխուս եկաւ դժբախտաբար, երբ վերադարձի օրերու մօտենալով յոյսս կը զօրանար նորէն մօտն

ըլլալու մեր Անդուզական Վարդապետին։ Իր յորելեանի օրերը ուրախութեան ազգային օրեր էին, գրեթէ ամբողջ գաղութահայութեան համար։ Իր վախճանն ալ համազգային սուգ մը պիտի պատճառէ զոյգ կիսադուռներու վրայ։ Բայց աւա՛ղ որքան շուտ մեր խնդր լացի փոխուեցաւ, և մեր հազիւ բարձրացող գլուխները դարձեալ կուրացաւ վշտառիթ հարուածին ու ժգնութեան տակ։ Բայց ի՞նչ կրնանք ընել եթէ ոչ համակերպել այն կամքին, որ կու տայ ու կ'առնէ իր ուզած ատենը։ Մաղթենք որ նոր եղիշէներով Աստուած օժտէ մեր Մայրենի եկեղեցին, որուն թափառական դաւակները Հովուական Սրինգի մը քաղցր ներգաշնակութեան կարօտով կը տոչորին։ Յոյսըս Աստուծոյ վրայ դրած եմ որ ճշմարիտ աղբիւրն է ամէն բարութեան և սփոփանքի։ Ուր որ Իր Աջը հովանի կ'ըլլայ, հոն ամէն բարիք կ'առատանան։ ուր որ Իր ձայնը կը հնչէ, հոն յուսոյ երգեր կ'արձագանգեն։ Աղօթենք որ Ս. Յակոբեանց Տան վերեւէն Աստուածային Աջին հովանին չհեռանայ եւ Իր ձայնը լսուի միշտ կամարներու տակ դարաւոր Մայրապանքին։

Տէրը մխիթարէ Ձեր վշտահար հոգին և երկար օրեր տայ Ձեզի ի պայծառութիւն Հայ Առաք. Եկեղեցւոյն։

Ձեր Սրբազնութեան Ս. Աջն
համբուրելով կը քնամ
Սգակից
Նորայր Աբդ. Պօղարեան

Ողորում Բարգին Մրբազանին

Աղեքսանդրիա, 30 Ապրիլ 1930

Սրբազան Հայր,

Ամէն բանէ յառաջ կը փութամ իմ խորունկ կակիծս ու ցաւս յայտնել Ձեր Սրբազնութեան այն անդամանելի կորուստին համար, որուն ենթարկուեցաւ ո՛չ միայն Արմաշի Միաբանութիւնը, Ս. Յակոբեան դարաւոր ու փառաւոր հաստատութիւնը՝ այլև Հայաստանեայց եկեղեցին ու բովանդակ Հայոց ժողովուրդը՝ երուսաղէմի անդուզական Պատրիարքին, մեր սիրեցեալ Դուբեան Սրբազանին անակնկալ մահուամբը։

Տէրը այց ընէ իր հօտին և իր եկեղեցիին։

Ի նշան սգոյ երկուշաբթի օր փակուեցան ազգային և անհատական վարժարանք, Առաջնորդարան, որուն վրայ կէս քաշուած դրօշը ծածանեցաւ մինչև երեկոյ։

Մտադիր ենք յառաջիկայ Կիրակի հանդիսաւոր Ս. Պատարագ մատուցանել և կատարել Հոգեհանգստեան պաշտամունք, հրաւիրելով բոլոր պաշտօնական անձինք, ուսանողք և ուսուցիչք։

Մամբէ Ծ. Վրդ. Սիրումեան

Ողորում Բարգին Մրբազանին

Բարիզ, 30 Ապրիլ 1930

Լացը աչքիս, զողզոջ գրիչով մը կը տողեմ ներկայս. իրա՛ւ է որ մեռաւ այս աննման անձը, որ եղբայրական սիրով կապուած էր ինձ հետ՝ մանկութենէս իվեր։ Վախճանեցա՛ւ, իրա՛ւ անհետացաւ Հայ եկեղեցականութեան այդ կարկառուն վեհափառ գէմքը, ԵՂԻՇԷ ՍՐԲԱԶԱՆ ԴՈՒՐԵԱՆԸ, որ Ս. Երուսաղէմի Վանքին արեւը ըլլալ սկսած էր։ Ի՞նչ եղաւ՝ որ այսպէս յանկարծակիի բերաւ արարաշխարհ, ի՞նչ պատահեցաւ... որչափ ցաւ է սրտիս, որ իբր իւր վաղեմի դասընկերն ու բժիշկը քօվը չգտնուեցայ, իմ խնամքս ալ զուգելու այն պատուական բժիշկներուն, որոնք անշո՛ւշտ իրենց բոլոր կարողութիւնը իզորձ դրին մեր ու ձեր սիրելի Սրբազանը փրկելու։ Միհրանին հետ լացած էինք Պետրոսին վրայ. ես անա մինակս կուլամ եղիշէ Սրբազանին վրայ։

Անհուն է զգացած ցաւս, սիրելի Բարգէն Սրբազանս. սակայն յետ այսորիկ Ձեր ու թորգոմ Սրբազանին վրայ կենդանի պիտի համարիմ Սրբազան եղիշէն ու ո՛չ միայն ես, այլ հանուր Ազգը իւր կարօտը ձեր երկուքէն պիտի առնէ։ Աստուած Ձեզի ու ամենեցունցդ երկա՛ր ու երկա՛ր օրեր բաշխէ, և նոր նոր եղիշէներ պարգեւէ մեր տարաբախտ Ազգին... .

Յաւակից Ձեզ ու անձնուէր
Տոբ. Թորգոմեան

Յ. Դ. — Տիար Ազրիպպաս եթէ այդ տեղն է հաճեցէ՛ք իմ ցաւակցութիւններս յայտնել իրեն ու Տիկնոջը, ինչպէս նաեւ ամբողջ Միաբանութեան, որուն կանխած

էի արդէն հեռագրով ցաւակցել առանձինն, ու յետոյ Եկեղեցւոյ Վարչութեան հետ:

Իւր մահազդէն հատ մը կը խնդրեմ որ խրկէք ինձ, նաեւ դազազդին մէջ պառկած լուսանկարը՝ եթէ հանել տուիք:

Նոյն

Ուղղում Մեսրոպ Սրբազանին

Բաբիդ, 28 Ապրիլ 1930

Վազեմի բարեկամս,

Սրտի դառն կսկիծով կ'իմանամ մահը մեր սիրելի վարդապետին՝ Ամեն. Եղիշէ Դուրեան Սրբազանին, որ անբասիր կեանք մը ապրեցաւ, որ կէս դար Հայ Եկեղեցւոյ ծառայեց, որ սերունդներ կրթեց, որ գըրականութեան սատարեց, որ պատմութեան մթին կէտերն ուսումնասիրեց և լուսարանեց, որ՝ վերջապէս՝ իր փառաւոր անուան արժանի աշակերտներու հոյ մը պատրաստեց, որոնք փառքն ու պատիւն եղան Հայ Եկեղեցիին և Ազգին:

Օրհնեալ ըլլայ իր յիշատակը:

Կը խնդրեմ, սիրելի Սրբազան, ընդունիլ խորին վիշտս ու սրտագին ցաւակցութիւններս այս դառն և անփոխարինելի կորուստին առթիւ, և հաղորդել Նոյնը՝ Երուսաղէմի պատուական Միաբանութեան:

Ձեզ վշտակից

Յ. Կ. Բամադեան

Ուղղում Մկրտիչ Սրբազանին

Երուսաղէմ, 28 Ապրիլ 1930

Սրբազան Հայր,

Սրտի խորունկ կսկիծով կ'ողբանք անփոխարինելի կորուստը մեր Սրբազան Պատրիարք Զօր՝ Ամեն. Տ. Եղիշէ Ս. Արքեպիսկոպոս Դուրեանի, և մեր անկեղծ ցաւակցութիւնը կը յայտնենք Ձեզի և Պատուարժան Միաբանութեանդ, երկնային մխիթարութիւն հայցելով ի վերուստ:

Մնամ ի համբոյր Ս. Աջոյդ

Ձերդ խոնարհ որդի

Յակոբ Քիւրճեան

Ուղղում Միաբանութեան

Յուպէ, Ապրիլ 28 1930

Սրբազան Եղիշէ Արք. Դուրեանի ցաւալի մահուան առթիւ հաճիք ընդունիլ իմ անկեղծ ցաւակցութիւններս.....

Իւր համբաւը, իւր գիտութիւնը իւր եկեղեցասիրութիւնը և իւր հայրենասիրութիւնը զինքը անմահացուցին.....

Նա եղաւ ճշմարիտ օրինակ ներկայ և յաջորդ հայ կղերին, կրկին կը մխիթարեմ Պատժ. Միաբանութիւնը խնդրելով Ս. Հոգիէն յաջող ընտրութիւն և նման յաջորդ:

Տիգրան Գանեան

Ուղղում Մկրտիչ Սրբազանին

Երուսաղէմ, 28 Ապրիլ 1930

Գեր. Ս. Հայր,

Ամեն. Տ. Եղիշէ Ս. Արքեպս. Դուրեան Պատրիարքի, այդ մեծ Վարդապետին, մտքի հսկայ տիրտունին, անզուգական լեզուագէտ-քննադատին, զգայուն Բանաստեղծին և մեծանուն Գահակալին մահը կ'ողբանք նաեւ Երուսաղէմաբնակ ափ մը Զէյթունցիներս: Այս տխուր և անփոխարինելի կորուստին առթիւ մեր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնենք Ձեզ, և Ձեր միջոցաւ ալ Ս. Յակոբի Միաբանութեան, միտնգամայն հայցելով երկնային մխիթարութիւն, երկար օրեր, և արժանաւոր յաջորդ մը Մեծ Քահանայապետին:

Մատչելով ի համբոյր Ս. Աջոյդ,

Ի գիւմաց Զէյթունի Հայր. Միութեան

Ատենադպիր

Ատենապետ

Կ. Յարութիւնեան

Յ. Կարապետեան

Ուղղում Տեօֆիլ Ժողովին

Պէյրութ, 29 Ապրիլ 1930

Դեռ երէկ, Հայ Ժողովուրդը զբաղեցաւ իր սիրելի Պատրիարքին Յոբելեանով և Սրբազան Յոբելեարին կատարած գործի արժէքով:

Սաղմէն եկած բօթը, արիւնեց արդէն վերաւոր Զէյթունցւոց սրտերը:

Դիւրին չէ հաշտուիլ մեծ հանճարներու մահուան հետ: Դուրեան Պատրիարքի անհետացումով՝ հայ սգակիր ժողովուրդը եւ անոր նահատակ եկեղեցին կորսնցուց երկրորդ Շնորհալի մը եւս: Դուրեան եւրէկ յուզումով յիշեց իր մեռելները եւ մեր ցեղին բիւրաւոր նահատակները, իսկ այսօր կ'երթայ կը միանայ անոնց՝ տանելով Յեղին բողոքը Յեղը Ստեղծողին:

Հայ ժողովուրդի անվերջ տառապանքը, միլիոն մը նահատակներու խաչելութիւնը, իր երէկի նահատակ գրչի եղբայրներու յօշոտութիւնը՝ թէ մեր աստանդական ու թափառական կսկծալի վիճակը, հաւեց ու մաշեց մեր ամբասիր Պատրիարքը:

Խաչուած ցեղի մեծ զաւակը՝ Խաչեցեալին մօտն է հիմայ, ըլլալով մեծ թարգմանիչը Հայ ժողովուրդի խոր ցաւերուն: Դուրեանի հոգին եւ շունչը եւ յաւէտ խընկելի յիշատակը պիտի ապրի մեր մէջ քանի կ'ապրինք եւ քանի Աստուծոյ տաճարը կը մնայ մեզ համար պաշտամունքի սրբոգան ներշնչարան մը:

Ձեր սուգին մասնակից դժբախտ Զէյթունցոց զգացումներուն թարգման,

Զէյթունի Հայրենակցական Միութեան

Կեդրոնական Վարչութիւն

Ատենադպիր Ատենապետ

Գր. Գ. ԳՈՒՏՈՒԼԵԱՆ Պաղ. Սալարեան

Ուղղուած Մկրտիչ Սրբազանին

Կ. Պոլիս, 29 Ապրիլ 1930

Գերապատիւ Սրբազան Հայր,

Ս. Աթոռոյդ Գահակալ եւ Առաքելաշաւիղ Պատկ. Միաբանութեանդ Արժանընտիր Նախագահ յաւէտ ողբացեալ, մեծանուն եւ տաղանդաւոր Գրագէտ-Պատրիարք Տ. Տ. Եղիշէ Ս. Արքեպսկ. Դուրեանի անակնկալ եւ յաւիտենական դառն կորուստին առթիւ, կը փութամ իմ խորին վիշտս եւ սրտազին ցաւակցութիւններս յայտնել, արտասուածքով աչօք, Ձեր Սրբազնութեան եւ բոլոր միաբանակիցներու: Համբուրիւ Ս. Աջոյդ եւ խորին ակնածանօք մաղթելով կար եւ կարողութիւն, մնամ միշտ Ձեր խոնարհ որդի

Լեւոն Միհրանեան

(Խմբագիր «Նոր Լուր»)

Ուղղուած Մկրտիչ Սրբազանին

Գահիրէ, 29 Ապրիլ 1930

Սրբազան Հայր,

Մեր ամենուս սիրելի եւ պաշտելի Դուրեան Սրբազան Պատրիարքի դառնադէտ կորուստը մեծագոյն վիշտ պատճառեց վարժարանիս Տնօրէնութեան, ուսուցչական կազմին եւ ողջ երկսեռ աշակերտութեան:

Համայն ազգին հետ մենք ես դառնօրէն կ'ողբանք իր անժամանակ կորուստը, որ ընդհանուր սուգի մատնեց ամբողջ հայութիւնը, որ դեռ երէկ այնքան մեծ խանդավառութեամբ տօնեց մեծանուն հանգուցեալին քահանայութեան յիանալի յորելեանը:

Խնդրենք, բարի եղէք թարգմանն ըլլալ մեր անհուն վշտին եւ մեր խորին ցաւակցութիւնները յայտնել Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան՝ իր կրած այս անդամանելի կորուստին համար:

Մատչելով ի համբոյր Ձեր Սրբ. Աջոյն, Ձեր սուգին մասնակից

Տնօրէնութիւն Թաճեան Վարժ. Թաճեան Քոյրեր

Ուղղուած Բարգին Սրբազանին

Ամման, 29 Ապրիլ 1930

Սիրելի Սրբազան

Սրտի անհուն կսկիծով մը իմացայ Դուրեան Սրբազանի մահուան գոյժը, վանքէն տրուած հեռագրէ մը. գրիչս անկարող է բացատրել այն ցաւը, որ տակաւին կ'զգամ, զի բազմակողմանի է այն: Նախ որ թանկագին ու անրիժ կեանք մըն է որ խաւարեցաւ. երկրորդ, դժբախտ հայ ժողովուրդը կորսնցուց իր ամէնէն կարող եւ արդիւնաւոր զաւակներէն մէկը. երրորդ, հայ Սիոնը կորսնցուց անշահախնդիր եւ արթուն հսկող մը, որուն ուղղուած էին, իբր ապաստանի միակ վայր մը, ի սփռուս աշխարհի ցրուած հանուր հայութեան աչքերը. կորուստներ որոնք անփոխարինելի են. խեղճ հայ ժողովուրդ:

Պիտի խնդրէի, վշտակիր Սրբազանս, որ հաճէիք ընդունիլ իմ խորին ցաւակ-

ցութիւնս այս առթիւ, և թարգմանը ըլլալ ատոր Ագրիպպաս էֆ. ի և Ս. Յակոբայ Միաբանութեան մօտ:

Ոորին յարգանքներով
Զերդ
Վ. Պապանեան

Ուղղուած Մեսրոպ Մրթազանին

Վառնա, 30 Ապրիլ 1930

Անցեալ նոյեմբեր 24էն ի վեր կը դըտնուէի անկողնի մէջ. հազիւ թէ ի վիճակի եղալ գրելու. այսօր հետազոտութեան տուած գուժը սարսեց զիս և իմ խնամքին յանձնուած հօտը. ուստի, հաճեցէք ընդունիլ իմ և իմ օրհնեալ ժողովրդեան սրտագին ցաւակցութիւնները մահուանը համար մեր յոյժ սիրեցեալ Դուրեան Տէր եղիշէ պաշտելի Սրբաբան Հօր — Շնորհազարդ և անձնուէր Պատրիարքին Սրբոյ Երուսաղէմի:

Յաւակից Զեզ և միշտ խ...որդի
Սարգիս Քիյ. Վարիպեան
Աւագներէց Ս. Եկեղեցւոյս

Ուղղուած Մկրտիչ Մրթազանին

Աղեքսանդրիա, 29 Ապրիլ 1930

Սգակիր Սրբազան Հայր,

Երէկ արցունքով և անսահման կակիծով իմացանք մեր պատուական և սիրեցեալ Հօր Ամեն. Տէր եղիշէ Ս. Պատրիարքին դառնաղէտ մահը, որուն շնորհակցելի ազգեցութեան տակ ձեռքերս կը դողան ու եւ մխիթարական խօսք գրելու բոլոր անոնց՝ որ ճանչցան մօտէն իր առաքելին, աննման անձը և վայելիցին հայրական խանդակաթ սէրը:

Սրբազան Հայր, իրաւունք ունիք, լացէք և լացուցէք մեզ, որ իր որդեգիր զաւակները և խոնարհ ուսանողները եղած ենք, զի այս պարզ մահ մը չէ և ո՛չ ալ դարմանելի կորուստ մը, որուն ահաւոր ցաւը անկարելի է որ մեր դժբախտ ազգը մոռնայ հարիւրաւոր տարիներ, մինչև իսկ եթէ ապագայ տարիները նոր առաքելատիպ եղիշէ Սրբազաններ ձերն:

Թոյլ տուէք ինձ ուրեմն, վշտակոծ Հայր, որ համբուրելով Զեր Գերապատուութեան Ս. Աջը, երուսաղէմի սգաւոր ժրջան Միաբանութեան աւագին և կրտսերին, եկեղեցականին և աշխարհականին սրտագին ցաւակցութիւններս յայտնեմ, մաղթելով որ Երկինք խնայեն մեզ այսպիսի ցնցող մահեր այսուհետև, որոնք բովանդակ հայութիւնը կը զրկեն իր արժանաւոր առաջնորդներէն:

Մնամ խոնարհ և անմխիթար որդի
Զեր Սրբազնութեան
Վ. Արծրունի

Ուղղուած Մկրտիչ Մրթազանին

Պէյրութ, 29 Ապրիլ 1930

Սրբազան Տէր.

Սրտի անհուն կակիծով տեղեկացանք մեր սիրելի Ամենապատիւ Հօր, Տ. Տ. եղիշէ Ս. Արքեպիսկոպոս Դուրեանի մահը. իսկապէս կայծակ մըն էր լուրը, որ շանթահարեց մեզ, սուգով ու արտասուքով պատելով մեզ ու վարժարանը. չէինք կըրնար հաշտուիլ իրականութեան հետ. զըրկուիլ գորովագութ Հօրմէ մը, որ այնչափ համակրանք ու գուրգուրոտ վերաբերում ունեցած էր վարժարանիս հանդէպ. որբանա՛լ, ինչ տխուր բան, բայց վերջապէս իրականութիւն: Վարժարանս յայտնած է և պիտի յայտնէ իր յարգանքի և երախտագիտութեան զգացումը Ն. Ամենապատուութեան: Սրբազան Տէր, ունինք մխիթարութեան կէտ մը միայն, այն յոյսը թէ, այսուհետև Զեր Սրբազնութիւնը և Պատկ. Տնօրէն ժողովը պիտի շարունակէ այն գուրգուրանքը հանդէպ վարժարանիս, որ կը վայելէր իր հանգուցեալ Հօրմէն:

Այս առթիւ կը խնդրենք, Սրբազան Տէր, ընդունիլ մեր և ամբողջ ուսանողութեան ցաւակցութիւնները և մաղթանքները արեւատութեան Զեր և Միաբանութեան համար:

Որդիական յարգանք և համբուրել Զեր Ս. Աջոյն, մնամք ի զիմաց Ս. Նշան վարժարանի Հոգաբարձութեան,

Ատենադպիր Ատենապետ
Տօփ. Կ. Յ. Խաչիկեան Տփ. Գ. Գրգաւաւեան

Ուղղուած Մկրտիչ Սրբազանին

Գահիրէ, 30 Ապրիլ 1930

Բարձր. Սրբազան Հայր,

Ձեզի հետ անկեղծօրէն կ'ողբամ անդամաւնելի կորուստը՝ զոր ունեցան Ս. Յակոբեանց Մայրապնաքդ, հայ ազգն համօրէն ու եկեղեցին. սղալի՜ մահովը Ձեր Սրբազնութեան Հոգեւոր Պետին և Ուսուցչին՝ Ամենապատիւ Դուրեան Սրբազանի, Մեծանուն Պատրիարքին, անստգիւտ եկեղեցականին, Մեծ Ուսուցչին, Մեծ Մարդուն:

Հայ գիրն ու գրականութիւնը, լեզուն ու պատմութիւնը ո՛րք կը մնան կարծես. որքա՛ն սրտապնդիչ էր Իրե՛ն նայիլ մեր վարանումներուն, տարակոյսներուն ու տատամսումներուն մէջ. իցի՛ւ կարենայինք տոկալ փուլզումին որ կը կատարուի մեր մէջ, իցի՛ւ կարենայինք դիմադրել յուսահատութեան . . . :

Խնդրելով որ հաճիք ընդունիլ իմ անկեղծ ցաւակցութիւններս, կը մնամ,

Համբուրիւ Ձեր Ս. Աջոյն

Ձերդ

Ղ. Ն. Նահապետեան

Ուղղուած Մկրտիչ Սրբազանին

Գահիրէ, 30 Ապրիլ 1930

Ս. Երուսաղիմայ Ս. Պատրիարք Հօր փառճանման դառն լուրը ինձ ևս սուգի մէջ թողւով, կը խնդրեմ Սրբազան Հայր հաճեցէք ընդունիլ անկեղծ ցաւակցական զգացումներս:

Այս տխուր առթիւ հաճեցէք նաև հաղորդել Պատ. Միաբանութեանդ՝ իմ ցաւակցութիւններս: Տէրը անասան պահէ Ս. Աթոռը, որ փառքն ու պատիւն է Հայ Ազգին:

Ընդունեցէք նաև Տիկնոջ և Աղջկանս վշտակցութիւնները այս տխուր առթիւ. անոնք վերլիշումը կ'ունենան այն զեղեցիկ ասպնջականութեան որոնք ունեցան վանքին մէջ՝ յորելիսական հանդէսներու ատեն:

Մտաշելով ի համբոյր Ս. Աջոյդ,
Վահան Զարդարեան

Ուղղուած Մկրտիչ Սրբազանին

Կ. Պոլիս, 1 Մայիս 1930

Խոր վշտով, դառն ցաւով համակեցանք ի սուգ և յողբ, մեծ այն կորուստին որ ունեցանք յանձին նորին Սրբազնութեան անձնուէր Պատրիարքին անձնուէր նախագահին պատուական միաբանութեանդ և Ս. Աթոռին անմոռաց Դուրեան պատուական մեծ ուսուցչին: Յաւեր կան որ ընդհանուրինն են, վշտեր կան որ բոլոր հոգիներունը ու այսպէս անհ Դուրեանինը, իր դառնաղէտ մահովը և տխուր շատ տխուր իրականութիւնովը:

Մեր ցաւակցութիւնը Գերապ. Եղբայրութեանդ ու Սրբազան բոլոր եղբարց և հոգեւորական վարդապետաց ու բոլոր Միաբանութեան:

Հոգին Շնորհաց մխիթարէ ամենեւինդ ու ամենս որ լցած ենք սուգով անմխիթար. և հանգիստ երանական ու անվախճան լուսաւորութիւնով իր հոգւոյն:

Մնամ եղբայրական ողջունիւ

Աղօթակից

Նախկին Պատ. Տեղ.

Գեորգ Արք. Արսլանեան

Ուղղուած Մկրտիչ Սրբազանին

Լոնտոն, 1 Մայիս 1930

Սրբազան Հայր,

Սրբազնութեանդ հեռագրէն մեծ կըսկեմով վերահասու եղայ Ամեն. Դուրեան Ս. Պատրիարք Հօր մահուան գոյժին. աւսիկա ոչ միայն կորուստ մ'է Ս. Յակոբայ Աթոռին համար, այլ նաև անդամաւնելի հարուած մը ամբողջ Ազգին: Ես ալ իբր սրտցաւ ազգային մը կ'ողբամ Ն. Սրբազնութեան այս յանկարծական անհետացումը մեր մէջէն և այս առթիւ կուգամ անգամ մ'ևս խորին ցաւակցութիւններս յայտնել Ձեզ և Ձեր միջոցաւ բոլոր Միաբանութեանդ յարգելի անդամոց:

Մնամ յորդանօք

Ն. Պ. Կիւլպէնկեան

Ուղղուած Մկրտիչ Մրբազանին

Ալեքսանտրէթ, 1 Մայիս 1930

Հալէպի Աղղ. Առաջնորդարանէն ըստացուած լուր մը ցնցեց ամբողջ քաղաքը. կայծակը տուելի ուժովին չէ՛ր կրնար ըլլալ. Անցնող տարուան վերջերը իր յիսնամեայ բեղուն և անգնահատելի գործունէութեան յորելեանը աննախընթաց խանդավառութեամբ ամէն ուրեք կատարուած Մեծագոյն Վարդապետին և եղական Պատրիարքին անակնկալ մահը, ի՞նչ կ'ըսեմ, յաւիտենական նինջը, աղէտաբեր ուրականի մը պէս մթազնեց բոլոր պայծառ զեմքերը. եկեղեցիի ու դպրոցի պաշտօնեան ու զիրի և զիրքի մարդը:

Ինչպէ՞ս հաւատալ սակայն այս ընդ-վզեցուցիչ բօթին: Վեհափառ Յորելեարի մասին ստացուած վերջին տեղեկութիւններուն մէջ ոչինչ կար մտահոգիչ, և ահա յանկարծ սուգի աղջամուղջը կը տրեւէ ամէն կողմ: Ո՞վ պիտի տայ մեզ լսել այսուհետեւ պաշտելի Սրբազանին առաքելաշունչ հմայիչ պատգամները, կարգալ հայ գրականութեան ու բանասիրութեան գոհար արժէքները, և հասցընել տարուէ տարի կենդանի առաքելներ Հայ Եկեղեցիին ու ազգին . . .

Օ՜հ, Սրբազան Հայր, վշտին ծանրութիւնը հաւասար կորուստին մեծութեան՝ անմխիթար կը թողու մեզ իր յետին սաները, և ես՝ մին անոնցմէ՝ արտասուալից աչքերով ի հեռուստ կը մօտենամ զեռթարմ իր դամբարանին՝ զայն համբուրելու և ըսելու համար լսին «Հայր, օրհնէ՛ ու մխիթարէ՛ զիս»:

Իր սգակիր սաներէն
Գրիգոր Ֆերմանեան

Ուղղուած Բարգին Մրբազանին

Փարիզ, 2 Մայիս 1930

Դուրեան Պատրիարքի յանկարծական անուկնկալ մահը աղէտ մըն է: Ի՞նչ պիտի ըլլայ Երուսաղէմի վանքը, Ժառանգաւորաց փոթարանը, Սլոնը, երբ Դուրեան կը վախճանի և դուք կը մեկնիք: Կիլիկեան Աթոռին վրայ բախտաւորութեան լոյս

մը իջած միջոցին՝ ահա ամպ մը կուգայ պատել Երուսաղէմի Աթոռը որ այնքան լաւ շրջանի մը մէջ մտած էր: Ի՞նչ տարօրինակէս յամառ մշտանորոգ՝ այս ժողովուրդին քամբախտութիւնը:

Ի՞նչպէս եղաւ որ յանկարծ քանդուեցաւ Դուրեան Պատրիարքի առողջական վիճակը: Բոլորովին բուժուած կը կարծէինք: Ատենէ մը ի վեր տկարութեան նշաններ չէին տեսնուեր, կարելի չէ՞ր տուելի առաջ միջոցներ ձեռք առնել, յանկարծակի՛ եկաւ *crise*ը, յուսահատ գործողութիւն մը փորձուեցաւ ու անոր հետեւեալն եղաւ մահը: Շնորհակալ կ'ըլլամ եթէ հաճիք այս բոլորին վրայ քիչ մը տեղեկութիւն տալ:

Գիտէք թէ ի՞նչքան կը սիրէի զինքը. կ'երևակայէք ի՞նչքան տխրած եմ մտածելով որ այլ ևս չպիտի տեսնեմ զինքը, զիր մ'իսկ չպիտի ստանամ իրմէ: Դեռ տասը տարի ան կրնար ու պէտք էր մնար Երուսաղէմի վանքին զուլսը: Ո՞վ իր տեղը պիտի բռնէ:

Սիրալիբ բարեկներով

Զեբդ

Ա. Զօպանեան

Ուղղուած Միսրանուբեան

Միլանօ, 2 Մայիս 1930

Անցեալ շաբաթ օր՝ տեղուոյ զաղութը հեռագիր մը ստացաւ Փարիզէն, Դերաշնորժ Թորգոմ Արքեպիսկոպոսի կողմանէ, որ կ'իմացնէր մեզի Ամենապատիւ Դուրեան Պատրիարքի հիւանդ ըլլալը և անոր ծանր վիճակը: Այս տխուր լուրը մեծ ցաւ պատճառեց զաղութիս բոլոր ազգայիններուն: Տեղուոյ Հայ Եկեղեցոյ Հոգաբարձութիւնը մասնաւորապէս եկեղեցական պաշտամունք կատարեց, զաղութիս Հոգ. Հովիւ Տէր Նիլիէ քահանայի միջոցաւ. մասնաւոր աղօթքներ կատարուեցան Ս. Յակոբայ աթոռակալին բժշկութեան և կենաց համար: Ժողովուրդը եկեղեցիէն մեկնեցաւ յուսալից՝ սպասելով նպաստաւոր լուրերու մեր սիրեցեալ Պատրիարքին առողջութեան վրայ: Բայց աւագ որ չատչանցած գոժեց մեզի այն տաժանելի լուրը թէ արդէն աւանդած էր հոգին Երուսաղէմի բազմապատակ Դահակալը:

Այս առթիւ Հայ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնն փութաց խրկել Ձեզի ցաւակցական հեռագիր մը, որուն պատճէնը ներփակ պիտի գտնէք: Նոյնպէս կու գամք Ձեզի, ինչպէս նաև համայն եկեղեցական եւ աշխարհական իշխանութեանց կրկնել մեր սրտագին ցաւակցութիւններն այս անդարմանելի կորուստին համար, մաղթելով միանգամայն որ Սուրբ Յակոբայ Միաբանութիւնը կարենայ տալ հայ ազգին հանգուցեալ անդոյգ Դուրեան Պատրիարքի նման անբասիր եւ շնորհալի եկեղեցւոյ զաւակներ:

Խորին վշտով եւ սուգով
Ի դիմաց Հայ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան
Միւլանոյի՝

Ատենադպիր Ատենապետ
Տրդաւ Դ. Տկմիւրեան Խ. Թօփաբեան

Ուղղուած Բարգին Մրթազանին

Հալէպ, 3 Մայիս 1930

Ձեր Սրբազնութեան կուգամ վշտակցել, իբրեւ Աւագ սանը Դուրեան Եղիշէ Ամին. Պատրիարքին եւ հնգամեայ գործակիցը Ն. Սրբազնութեան ժառանգաւորաց Վարժարանի մէջ, մաղթելով որ Երկինք օթանդակեն Ձեզ մխթարուելու այն անդարմանելի կորստեան առթիւ, որ իբրեւ Վարդապետ, Ուսուցիչ եւ Բանաստեղծ երբեակ հանգամանքներով, օրինակ հանդիսացած էր յիսնեակ տարիներէ ի վեր հանուր եկեղեցականութեան եւ ուսանողութեան, եւ իբրեւ Քարոզիչ Բանին կենաց՝ հաւատացելոց, շինականաց, քաղաքացւոց եւ մտաւորականաց ներշնչող մը եղած էր քրիստոնէական կեանքի եւ հայենակ ոգւոյ: Եղիշէ որ յորելինական պատկերը չթորչումած, սուգի ծաղկեպսակներ կուգան ողողել Յորելեար վաստակաւորի գերեզմանը: Ո՛րքան մօտիկ է արդարեւ որորանին եւ դամբարանին մէջտեղի անջրպետը: Բայց գոնէ սփոփանք մը կը տանի Մեծ Մահականացուն. համազգային յարգանաց առհաւատչեալն տեսաւ, շօշափեց եւ ապա հանգեաւ, ինչպէս ըսած էր վաղամեռիկ եղբայրը. մահամերձը լացողներ ու յարգողները միանգամայն տեսած ըլլալով վախճանեցաւ: Հանգիւստ իր աննենգ ու սրբ-

բանուէր հոգւոյն: Թող երկինք անթառամ պսակներով այլևս միացնէ անոր հոգին եւ իր նախնեաց՝ Սրբոց Սահակայ-Մեսրոպայ եւ Ձեզ՝ իր անդրանիկ սանին. Տէրը նման Եղիշէի՝ պարգեւէ Եղիային կրկնակի ոգին որ կարենաք անվհատ ու անվկանդ շարուանակել անոր ուղին, զոր ընդգրկած էք ի վաղուց անտի, որ մխթարութիւնը պիտի ըլլայ Ձեր ու մեր, ազգին լրութեան եւ երջանիկ հոգւոյն՝ Ձեր Ուսուցիչ երկոքին Պատրիարքաց հանգուցելոց:

Դարեգին Քննյ. Պողարեան

Ուղղուած Բարգին Մրթազանին

Պէյրուս, 3 Մայիս 1930

Սրբազան Հայր:

Համայն հայութիւնը ընդ որ եւ ես, սրտի անհուն կսկիծով ընդունեցանք ցաւալի գոյժը, Տ. Եղիշէ Ս. Արքեպիսկոպոսին եւ Պատրիարքին Հայոց ի Սուրբ Տեղիս:

Հանգուցելոյն կեանքի զրուատիքը ընել իմ տկար գրիչի գործը չէ. եւ արդէն ինչ որ գրել ջանամ, դու պիտի լինի ընդօրինակութիւնը այն ամէն խօսուածք եւ գրուածքին, որոց ենթակայ եղաւ. ես միայն մէկ խօսք ունիմ, Սուրբ մըն էր որ մեռաւ, նա 20րդ դարու ոգւոյն համապատասխան կեանքով ապրող Սուրբ մըն էր, միւսնոյն ատեն, նա կոչուած էր կերտել երկրորդ Ոսկեդար մը. սակայն աւա՛ղ, պատեհութիւնները չքաջալերեցին, եւ մանաւանդ աւա՛ղ որ, մահը անժամանակ եկաւ, եւ փակեց ամէն ինչ գոնէ իրեն համար:

Այո՛, «Այր մեծ անկաւ», եւ իրաւամբ արժանի է լալ եւ ողբալու: Ես միշտ կը ջանամ նայիլ նաև մետայլին միւս կողմը. ուր կը կարգամ, մեռա՛ւ Դուրեան Պատրիարքը, բայց պատուով ապրեցաւ եւ իր փառքի զազաթնակէտին վրայ մեռաւ. տակաւին «Ովսաննա»ներու արցունքը չմարած մեռաւ, եւ երեք «ի խաչ հան զգա» ըսող մը չգտնուեցաւ: Իր անձին նախանձելու շատ բաներ կան, անցեալը անբասիր, ներկայն պատուաւոր ու փառաւոր, ապագայն . . . պերճ եւ փայլուն. ալ ի՞նչ պէտք է մարդ էակի մը համար:

Սրբազան Հայր, դիտեմ շատ ընդհուած էք, կորսնցուցիք Ձեր ուսուցիչը, Ձեր բարեկամը և խորհրդականը. որոյ համար Հոգւոյն Սրբոյ մխիթարութիւնը կը հայցեմ: Եւ կը համբուրեմ Ձերդ Սրբազնութեան Աջը:

Յորին յարգանք
Ս. Ա. Խաչատուրեան

Ուղղութեամբ Մկրտիչ Սրբազանին

Կ. Պոլիս, 3 Մայիս 1930

Ս. Աթոռիդ արժանաւոր պետին, և համայն ազգայնոց՝ սիրեցեալ ու պաշտեցեալ Եղիշէ Արքեպ. Դուրեան պատրիարքի մահուան ցաւառիթ լուրը, սրտամորմոք գոյժ մ'եղաւ մեզ համար, ու խորին սգով համակեց:

Արդարեւ, մեծ է կորուստը, որուն առջեւ, ամէն խղճամիտ հայ կ'ողբայ դառնակակիծ: Այնինչ, իր Բաճանայութեան Յիսնամեակին առթիւ՝ փառաւորուած արժանաւորացէս, աչերը առյաւէտ կը փակէ, արցունքի կաթիլներ խլելով բոլոր հայերու աչքերէն: Արժանաւոր Պատրիարքը Ս. Աթոռիդ, ճշմարիտ և իմաստուն Հայր, անբասիր՝ եկեղեցականը, հոգեշունչ՝ բանաստեղծը ո՛չ ևս է: Սիւն սուգ հազաւ. սուգ հազաւ հայ Ազգը սգաւոր:

Նորին Ամենապատուութիւնը, իր աչերը փակեց, վստահ արժանաւոր յաջորդի մը, Ս. Յակոբեանց բազմաշարժար աթոռին վրայ: Վշտակոծ տողերովս

մնամ մայր Գալֆ. Որբանոցի
ի համբոյր Ս. Աջոյդ՝
Աղաւնի Մյուս. Կ. Բեօսէեան

Ուղղութեամբ Մկրտիչ Սրբազանին

Կ. Պոլիս, 3 Մայիս 1930

Ս. Յակոբեանց Առաքելական Աթոռի արժանաւոր պատրիարքին, Դուրեան Եղիշէ Սրբազանի կորուստը արդարեւ շատ ծանր է: Սիւնի հետ, ամբողջ հայ ազգը կը սգայ: Սրբազանը սակայն, իր հայու պարտականութիւնը լիովին կատարեց, իրեն համար զծուած շրջանը պատուաւորապէս բոլորեց, ու մեկնեցաւ «զաւուրբ

լցեալ».— Ինք կրնայ խղճի հանդարտութեամբ ըսել.— «զընթացան իմ կատարեցի...»:

Ու այդ համոզումով, Նորին Սրբազնութիւնը իր աչերը փակեց՝ Արեւուն, ճուղատը դարձուցած Յաւիտենականութեան լոյսին:

Իմ գգացած խորունկ ցաւս, կցելով Միաբանութեանդ կսկիծին, կը վերջացնեմ նամակս, մաղթելով որ՝ Սիւնի Աստուածը, իր Աթոռին համար նոր Դուրեան մը յաւուրեցանէ: Այն ատեն է որ՝ Երուսաղէմի այդ մեծ մենաստանը սիրողներուս վիշտը մեղմացած, ու ցաւը փարատած պիտի ընայ:

Համբուրիս Ս. Աջոյդ
Մեղուն Աստու
Տնօր. Գալֆ. Ազլ. Որբանոցի

Ուղղութեամբ Տեօրեմ Ժողովին

Ալեքսանտրէթ, 4 Մայիս 1930

Անդարմանելի և մեծ կորուստին ցընցող գոյժը արդէն հաղորդուած էր տեղիս հասարակութեան և մասնաւորներու. և այսօր մեր փոքրիկ եկեղեցին իր սգաւոր զգեստաւորումով և բարեպաշտներու բազմութեամբ մը լացաւ ու ողբաց իր Մեծճարտարապետը:

Ու իմ — մին աննշան աշակերտներէն նշանաւոր Ուսուցչապետին — կարեւոր սիրտը կրկին կ'արիւնոտի սա՛ պահուս ի ձեռին ունենալով Պատ. Միաբանութեանդ մահազգը: Կ'ըմբռնեմ Գեր. Ս. Հայրեր թէ սուգը, կսկիծը համազգային, համահայկական է: Սակայն ինչպէ՞ս չափել խորութիւնը ա՛յն վշտին՝ որ կը թարթափի Ս. Յակոբի փառալուրդ և սեւապատ աթոռին շուրջ, Վեհարանէն ներս, Ձինքը մօտէն ճանչցող՝ պաշտող սաներու սրտին մէջ: Եւ երեւակայել թէ՛ հայ բեմը ա՛լ պիտի չլսէ նոր օրերու Մեծ-Տեսանողին աստուածամաստ պատգամները. հայ գեղարուեստը պիտի զրկուած մնայ իր Մեծ-Կերտողէն, և Հայ եկեղեցին մեկուսացած՝ Մեծագոյն Բարենորոգիչէն: Ձեմ կրնար փորձել մխիթարական խօսքեր կախալել արժանայարգ Ս. Հայրերուդ: Ուխտ մը միայն ունէի, չմեռած անգամ մըն ալ

տեսնել՝ վայելել իր լուսատիպ գեմքը և լսել մարդարեւաշունչ խօսքերը. աւաղ նա զիս կանխեց . . . բոլոր ազգը խոր թախ՝ ծովեան մատնելով:

Արդ մարած ուխտս շրջելով սառած փափաքի մը, պիտի խնդրէի որ մերձեւնալով իր թարմ ու լուսաւոր դամբարանին և տա՛ք արցունքի կայլակի մը ընդմէջէն լուս ըսէի՝ք իրեն տրուալիս կողմէ՝ «Հայր տո՛ւր ինձ դաս մը Ա. Բ. Կ. էզ»:

Ամենախորին յարգանքներով վշտակից Ձեզ
Գրիգոր Ֆեւմանեան
(նախկին սան Արմաշու Գպրեւմանքին)

Ողորում Բարգին Սրբազանին

Հալէպ, 5 Մայիս 1930

Վշտակիր Սրբազան,

Դիտեմ, կ'զգամ որ շատ դժուար է մխիթարել Ձեր Սրբազնութիւնը, Դուրեանի մահովը Ձեր կրած վշտին մէջ: Կորուստը ահաւոր է, բացուած վիհը անյատակ. սուգը բոլորիս է, բայց է առաւելագէտ աւոնոն՝ որոնք ցանկալի երջանկութիւնը ունեցան իրենց մտքի ձեւերն ու քանդակները Դուրեանի աստուածային մուրճէն ու մականէն ստանալու: Պիտի չմոռնամ երբեք Հոկտ. 26-ի առտուն, հէք Դուրեանի մատուցած Ս. Պատարագը, իր երեցագոյն երկու ձեռնասուռներուն սպասաւորութեամբը:

Ենթարկուած համազգային վշտին առջև ո՛չ մէկերնիս կրցեր ենք սթափիլ, ուէ բան զրել, խօսիլ, արտայայտուիլ, վասնզի ո՛չ մէկ կերպով կրնանք հաւատալ կոկծալի իրականութեանը: Չարչարակիր ու մահառիթ երկունքներու մէջ հազիւ կրցի թեւատուեր մը պատրաստել երէկի Դամբանականիս համար: Կը համարձակիմ ներփակել զայն, իբր յիշատակի ամենադոյզն տուրքը: Կ'ողջագուրեմ զՁեզ՝ եղբայրական սիրով և Ձեր Սրբազնութեան կը ներկայեմ խորին վշտակցութիւններս:

Պէտք է շուտով սթափիլ, ընկիւք հարկեցուցիչ աշխատանքներ կան, ի մասնաւորի Հայ Երուսաղէմի մէջ:

Մնամ աղօթակից

Առաջնորդ Հայոց Բերիոյ
Արսաւագ-Նալի. Սիւրմեան

Ողորում Մկրտիչ Սրբազանին

Սայտա, 4 Մայիս 1930

Սրբազան Հայր:

Որչափ որ չենք կրնար հաշտուիլ մեր սիրեցեալ Պատրիարք՝ Տ. Եղիշէ Ս. Արքեպ. Դուրեանի մահուան դառնակակիժ զաղափարին հետ, սակայն գերմարդկային այս օրէնքին կամայ ակամայ զլուխ ծռելով, Մայիս 4 կիրակի յետ հանդիսաւոր պատարագի և հոգեհանգստի՝ Սայտահայ գաղութա տխուր և վշտակից, կուգայ Ռորհուրդիս միջոցաւ ն. Սրբազնութեանդ և Միաբանութեան և համայն հայ ազգին սգակցիլ ներկայ երկտողով. խնդրելով Բարձրալէն որ մեզ մխիթարութիւն և Ձեզ ոյժ ու կարողութիւն տայ որ այս անգամանիկ կորուստին պակասը զգալի չընէք կոտորակեալ և բազմաշարշար ազգիս մէջ:

Մատչելով ի համբոյր Ս. Աջոյդ

Ձեզ սգակից խոնարհ որդիքդ

Ի զիմաց Սիրոյնի Թղկ. Ռորհրդոյ

Ատենապետ

Նախագահ

Ս. Վարժեան

Խոռէն Քննյ. Դուլիկեան

Ողորում Մկրտիչ Սրբազանին

Հայկական

Բարեգ. Ընդհ. Միութիւն

Nº 11767

Բարիդ, 5 Մայիս 1930

Գերապատիւ Տէր,

Ռորագգած վշտակրութեամբ ստացանք ձեր հեռագիրը, որով կը գուժէիք Ամեն. Տ. Եղիշէ Ս. Պատրիարք Հօր հանգիստը: Իրմով Ազգն ու Եկեղեցին կը կորսնցնեն մեծ հայ մը, և մեր Միութիւնը իր թանկագին բարեկամը:

Ուրբաթ օրը, Կեզր. Վարչական Ժողովը գումարուելով իր սուգի արտայայտութիւնը ըրաւ, և Կիրակի օրը ևս Միութեանս վարիչները և անդամները մասնակցեցան Եկեղեցական պաշտամունքին, ի յարգանս երջանկալիշատակ Պատրիարքին և Դրագէտին:

Կը հաստատենք նաեւ մեր 28 Ապրիլ թուակիր հեռագիրը, որով Կեզր. Վարչութեան կողմէ փոխանորդ նշանակած էինք

մեր Պատուոյ Անդամ Գեր. Բարգէն Սըր-
բազան, պաշտօնապէս մասնակցելու հա-
մար յուղարկաւորութեան:

Հաճեցէք ընդունիլ, Գերապաւիւ Սըր-
բազան, և Պատուարժան Միաբանութեան
ներկայացնել Միութեանս սրտազին ցա-
ւակցութիւնները:

Քորին յարգանքով՝
Վարիչ-Պատուիրակ
Վ. Մալեգեան

Ուղղուած Մկրտիչ Մրթազանին

Վիեննայ Հայ Եկեղեցական
Համայնք

Վիեննա, 5 Մայիս 1930

Վիեննայի Հայ Եկեղեցական Համայնքի
վարչութիւնն խոր ցաւով ու սրտաբեկու-
թեամբ տեղեկացաւ Ս. Աթոռոյ Գահա-
կալ և մեր ամենասիրելի Պատրիարք Ե-
ղիշէ Արքեպսկ. Դուրեանի վախճանման
տխուր գոյժին:

Փոքրաթիւ գաղութիւս անունով նուի-
րական պարտք նկատելով ուղղել Զեղ ու
Միաբանութեանդ վշտակոծ բոլոր անդամ-
ներուն, մեր անկեղծ ցաւակցութիւններն,
Զեր ու բովանդակ Ազգին ենթարկուած
այդ դառն ու անդարմանելի կորուստին
տոթիւ:

Տէրը լուսաւորէ Ս. Հանգուցելոյն հո-
գին ու Զեղ երկար կեանք պարգեւէ:

Կը խնդրենք որ Տէրը պարգեւէ Միա-
բանութեանդ իմաստուն առաջնորդ մը ու
Ս. Յակոբայ Աթոռին արժանաւոր յաջորդ
մը:

Մնամք խոնարհաբար

Ի դիմաց Վիեննայի Հայ Եկեղեց. Համ.

Վարչութեան

Ատենդպիր

Աւետիս Զեհեան

Ատենապետ

Նր. Զաւեան

Յ. Գ. — Յառաջիկայ Մայիս 11 Կի-
րակի օր յատուկ Ս. Պատարագ և Հոգե-
հանգստեան պաշտօն պիտի մատուցուի ի
հանգիստ հոգւոյ երջանկայիշատակ հան-
գուցելոյ:

Նոյնք

Ուղղուած Տնօրէն Ժողովին

Պէյրուս, 5 Մայիս 1930

Երեսօղէմի Պատրիարք Ամեն. Տ. Տ.
Եղիշէ Արք-Եպս. Դուրեան իր անբասիր
կեանքով, հայ դժբախտ ցեղի եւ անոր
գրականութեան անգին ծառայութիւննե-
րով՝ Հայ Ժողովուրդի Հայրիկը դարձաւ:
Հայ Ժողովուրդը նոր ներսէս Շնորհայի մը
կորսնցուց: Սուգ է պատեր բոլորին սիրտը:

Մայիս 1ը՝ «ծաղիկներու օր» սահման-
ուած է վարժարանիս համար, «Սուգի օր»
յայտարարուեցաւ այդ օրը նախակրթա-
րանիս և Մանկապարտէզիս 300-էն աւելի
երկսեռ փոքրիկներու համար: Այդ օր մին-
չեւ կէս օր ունեցանք սգահանդէս մը, ուր
եղան յուզիչ արտասանութիւններ և երգեր
աշակերտութեան կողմէ: Մեր փոքրիկները
ուզեցին թռչիլ և դառնալ մէյմէկ հրեշտակ
եւ կամ թռչնիկ՝ ծաղիկներ սփռելու հա-
մար իրենց սիրելի մեծ հայրիկին անշնչա-
ցած մարմնոյն և թարմ հողակոյտին վրայ:

Բոլորս զգածուած ենք եւ մեծ կսկիծ
ունինք մեր հոգիներուն խորքը:

Սրբազան Պատրիարք Զօր կեանքն ու
գործը պատկերացուցին Արժ. Տ. Յուսիկ
քահանայ Այանեան, Տ. Միքայէլ Դուլում-
ճեան, Տնօրէն Գր. Դուռուլեան և ուսու-
ցիչ Պր. Նշան Տ. Պետրոսեան:

Կը մասնակցինք Միաբանութեանդ եւ
յաւէտ ողբացեալ Դուրեան Սրբազան Պատ-
րիարքի աշակերտութեան սուգին:

Ի դիմաց Ամանոս Քէմրի Ս. Երրորդութիւն
Եկեղեցւոյ Թաղական Քորուրդի

Նախագահ՝ Յուսիկ Քն. Այանեան
Ատենապետ՝ Վ. Քեօբեան

Տնօրէն Մեսրոպեան երկսեռ վարժարանաց
Գրիգոր Գ. Գուսուլեան

Ուղղուած Մեսրոպ Մրթազանին

Պէյրուս, 5 Մայիս 1930

Վշտակիր Ս. Հայր

Քորին ցաւօք և անհուն կսկիծով լը-
սեցինք Ս. Աթոռոյ Գահակալին Ամեն. Դուրեան Ս. Պատ. Զօր դառնաղէտ մահը.
մահ մը՝ որ անդարմանելի է և առհասա-
րակ ամէն հայու ընդհանրապէս եւ Ն.

Սրբազնութիւնը մօտէն ճանչցող օտարազգիներու մասնաւորապէս մեծ վիշտ եւ անսահման կսկիւժ ազգեց:

Կը մաղթենք որ՝ Հոգեւոյն Սրբազանը այնքան բարեմասնութիւններով օժտող նախախնամութիւնը, դարձեալ իր անսահման զթութիւնով օժտէ նաեւ իրեն արժանընտիր յաջորդը ի մխիթարութիւն Ս. Աթոռոյն եւ ի սփոփանս համայն հայութեան. վասնզի հայութիւնը պանծացնող եւ միջազգային տեսակէտով ազգին անուանու հմայքը բարձրացնող դարաւոր այդ սրբավայրը միայն ունինք, որուն վրայ պէտք է գուրգուրայ բովանդակ Ազգը:

Արդ հայցելով Աստուծմէ բոլոր Միաբանութեան մխիթարութիւն եւ մասնաւորապէս Ձեր Սրբազնութեան կրած վշտին թեթեւացում, կուգամ մատչիլ ի համբոյր Ս. Աջոյդ

Խոնարհ յարգանքօք
Վ. Յ. Ուզունեան

Ուղղուած Մկրտիչ Սրբազանին

Վիեննա, 6 Մայիս 1930

Սրտի անհուն կսկիւծով տեղեկացանք այն դառն գոյժին, ծանուցանող հանգիստը Ամեն. Տ. Եղիշէ Արքեպսկ. Դուրեանի, սիրեցեալ Պատրիարքին Առաքելական Ս. Աթոռիդ:

Ո՞վ կրնար երեակայել թէ այսքան շուտ պիտի մարէր Ազգին ու Եկեղեցիին մեծագոյն փառքը կազմող այս լուսատու ջահը:

Երբ անցեալ աշնան ամէնուրեք մեծ խանդավառութեամբ կը տօնուէր իր դործունէութեանց յոբելանը, բոլորին մաղթանքն էր երջանկայիշատակ մեծանուն Պատրիարքը հարկերամեայ տեսնել: Աւա՛ղ որ չարաղէտ ու անողոք հիւանդութիւնն թոյլ չի տուաւ այդ սրտաբուրդի մողթանաց իրականացման:

Մեծ ու անփոխարինելի է Ձեր ու Ազգին կորուստը:

Տէրը լուսաւորէ երջանկայիշատակ հանգուցելոյն Հոգին ու Ձեզ եւ Միաբանութեանդ պարզեւէ երկար կեանք:

Ընդունեցէք մեր խորին ցաւակցութիւններն եւս: Կը մաղթենք որ Տէրը Ձեզ

օգնական լինի, որպէսզի յաջողիք արժանաւոր յաջորդով մը օժտել Ս. Աթոռը:

Կրկնելով մեր վշտակցութիւնն Ձեր զգացած ցաւին համար, կը մատչիմ ի համբոյր Ս. Աջոյդ, մնալով խոնարհաբար Հոգեւոր Հովիւ Հայոց ի Վիեննա Եղիշէ Քննչ. Իւրիւնեան

Ուղղուած Բարդեմ Սրբազանին

Պէյրուս, 6 Մայիս 1930

Սիրելիդ խմ Սրբազան.

«Որպէ՛ս ինկան կտրիճները»: Դաւթի ողբէն այս տողը միտքս եկաւ անցեալ շաբթու մէջ երբ Երուսաղէմէ մահազոյժը հոս հասաւ:

Յանձին Եղիշէ Արքեպիսկոպոսի Դուրեան Պատրիարք Հօր, կը կորսնցնենք Մեծ Մարդ մը, Մեծ Հայ մը, Մեծ Քրիստոնեայ մը, Մեծ Եկեղեցական մը, Մեծ Աշխարհաքաղաքացի մը: Կորուստը անդամանելի է: Ոչ նուազ Կաթողիկէ Եկեղեցիին քան Հայ Եկեղեցիին է կորուստը: Խոնարհաբար կ'աղօթեմ որ Աստուած թափուր Աթոռը իր ձեռքով իսկ լեցնէ եւ Եղիայի հոգիէն առնելով Եղիսէի վրայ թափէ:

Վեր. Մ. Կ. Փափազեան,

Ուղղուած Մկրտիչ Սրբազանին

Կեսարիա, 6 Մայիս 1930

Անստղիւտ Եկեղեցականին, ամենամաքուր Հոգեւորականին, հոյակապ Գրագէտին, Չքնաղ բանաստեղծին, Ոսկերեւան հուսորին, Նշանակելի մատաստէրին, Ընտիր մատենագրին եւ Անձնուէր ուսուցչին՝ Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ Ս. Արքեպսկ. Դուրեան՝ Պատրիարքին Ս. Երուսաղէմի՝ դառնակսկիւժ մահուան տխուր առթիւ, կուգանք մեր ամենախորին ցաւակցութիւնն յայտնել Ձեր սրբազնութեան եւ Ս. Ուխտիդ բովանդակ Միաբանութեան, մաղթելով որ իր ցեղին ու Եկեղեցիին ծառայութենէն անդարձ բաժնուող սրբազնասուրբ հանգուցեալին արժանաւոր յաջորդներ յարուցանէ Յարուցեալ Տէրը շատ զըժբախտ մեր Հայ Եկեղեցիին, որ ողբացեա-

ին բաժանումով ամենամեծ կորուստը կրած է այսօր, զրեթէ անդամաների ըլլալու չափ: Հուսկ բան, Սրբազան Հայր, Ս. Հոգին Աստուած լուսաւորելով ողբացեալ Եկեղեցականին ամենամաքուր հոգին, մխթաբութիւն պարգեւէ Զեղի և բոլոր Զեր միաբանակից հայերեւոյն:

Համազգային Զեր այս սուգին
սգակիցներ

Ս. Վրդ. Սալեան Ս. Բենյ. Պուրմայեան
Տն. Ազգ. Որբ. Ա. Փ. Կեսարիոյ և շրջ.
Կեսարիոյ

Ուղղում Միաբանութեան

Հայ Ազգ. Միութիւն և Հոգաբարձութիւն
Վալանսի և Շրջակայից

Վալանս, 6 Մայիս 1930

Սրտի դառն կեկիծով իմացանք Պատրիարք Սրբազան Հօր Գերաշ. Տ. Տ. Եղիշէ Ս. Արքեպիսկոպոսի վախճանումը:

Հանգուցեալ Պատրիարք Ս. Հօր մահն թէև իրեն անմահութեան նախադուռն էր, բայց տեղւոյս հայ ժողովրդեան համար ծանր և ցաւալի կորուստ մ'է:

Այս առթիւ հոգեւոր հովուութիւնս, Ազգ. Վարչութիւնս և Եկեղեցատիրաց Միութիւնը, իր խորին ցաւակցութիւնը յայտնելով Ս. Երուսաղէմայ ուխտի միաբանութեան Սրբազան Հայրերուդ, կը մաղթէ մխթաբութիւն և երկար կեանք ձեզ բոլորիդ, որպէսզի Սրբազան Պատրիարք Հօր հոգեւոր առաքելական բարեմասնութեանց պատկերն կրէք ձեր վրայ, անզգալի ընելով երջանկայիշատակ Պատրիարք Ս. Հօր մահն:

Կը մաղթեմք հոգեւոյս Հանգուցելոյն երկնային երանութիւն և ձեզ երկնային մխթաբութիւն:

Զերդ Հոգեւոր Հովիւ Վալանսի Թեմին
Պատկ. Բենյ. Վեհուցի
Հայ Ազգ. Միութիւն և Հոգաբարձութիւն
Վալանսի և Շրջակայից

Ատենադպիր Ատենապետ
Ա. Թադեոսեան Պ. Մանուկեան

Ուղղում Մկրտիչ Սրբազանին

Բարիդ, 6 Մայիս 1930

Վշտակիր Սրբազան Բարեկամս,

Սորին վիշտով ու զարմացումով միանգամայն իմացայ մահը մեր սիրեցեալ Սրբազանին:

Պաշտումի պէս բան մը ունէինք իրեն հանդէպ ամէնքս ալ. ճիշտ կէս դար եղաւ երբ առաջին անգամ ծուռնի կեանք իր առջև, և անկից ի վեր մեր սէրն ու գուրգուրանքը բնաւ չտկարացաւ, ընդհակառակը: Բարիզը վերջին այցելութիւնն էրուն շատ՝ զրեթէ միշտ կը տեսնուէինք, նոյն գուարթութիւնը միշտ վրան:

Դուք հոտ Մխալեանին հետ մեր հիշուուրց հոգեւոր ու մտաւոր ընտանիքը կը ներկայացնէք:

Կը բերեմ իմ վիշտը խառնելու Զերին հետ. կէս դարու կեանքին սխնը ինկաւ. կը մաղթեմ որ պատերը դեռ երկար տարիներ մնան կանգուն ու անասան:

Զերդ վշտակցութեամբ
Ասասուրեան

Ուղղում Մկրտիչ Սրբազանին

Սէվրան, 6 Մայիս 1930

Սիրեցեալ Սրբազան Հայր,

Էեղի արցունքներով է որ կը գրեմ սետողերը, ոչ թէ Զեզ մխթաբելու այլ ևս մխթաբուելու Զեզմէ. ևս կարող չեմ Զեզ մխթաբել, ինչպէս պիտի մխթաբեմ. լացի և լացուցի մօտ գտնուող բոլոր պարագաներս և գտնուող Հայերը:

Ես չեմ ուզեր հաւատալ երբ Դուրեանը մեռաւ ըսեն. ինչո՞ւ պիտի մեռնէր անիկա. որո՞ւ մօքէ կ'անցնէր այս անակնկալ անգութ մահը. ո՞վ երուսաղէմ երուսաղէմ, ինչէ՞ր պիտի տեսնէիր և այժմ ի՞նչ տեսար, չեմ կրնար մոռնալ և չեմ կրնար զսպուիլ, Սիրելի Հայր:

Սրբեղէք Զեր արտասուքը ո՞վ սիրեցեալ Մխաբանութիւն և եկեղեցականութիւն. չափաւորեցէք Զեր սրտերու սուզը, զի շատ գործեր թողուց Զեզ կատարելու:

Ուրեմն թող հրճուի հոգիդ ո՞վ ողբացեալ Հայր իմ. կայ և մնայ քեզ պսակն ար-

դարութեան, զոր խոստացաւ սիրելեաց իւրոց ճշմարիտ Աստուած Բիսուս Քրիստոս:

Զերդ ամենախոնարհ
սղաւոր սրտիւ
Մ. Նիկողոս ձեկայեան

Ուղղուած Բարգին Մրապանին

Լառնաքա, 7 Մայիս 1930

Երթւնաղէմայ Պատրիարք Դուրեան Սրբազանին վախճանման լուրը՝ երկաթի մը պէս տաղեց մեր սրտերը:

Դուրեան Սրբազանը՝ ո՛չ թէ միայն սիրոյ ու գուրգուրանքի, այլ պաշտամունքի առարկայ եղող դէմք մըն էր ընդհանուր հայութեան համար. Անոր յորեկինական հանդէսը ճշմարիտ փաստ մըն էր այս մասին, որ այնքան փառաւոր, բեղուն եւ արդիւնաւոր եղաւ. այդ հանդէսը իր տեսակին մէջ եզակի էր:

Դուրեան Սրբազանը հասարակ անհատ մը չէր որ ըլլար արագաշէջ ասուպ մը, եթէ Անիկա արեւ մը չեղաւ մեզի համար, գէթ եղաւ կեանքեր փրկող բեւեռային աստղ մը, իր առաքելաշնորհ պաշտօնով, անսասան հաւատքով, անխորտակելի յոյսով, անբասիր վարքով, բանաստեղծական հանճարով ու գոհար գրիչով, որուն լոյսը անմար եւ անմեռ է. ո՛վ որ կը նայի այդ լոյսին, զիրաւ կը գտնէ իր ճամբան, ո՛վ որ կը հետեւի անոր կը փրկէ իր կեանքը:

Կիրարկելով ընդհանուր հայութիւնը արժանավայել յարգանքներ ու մեծարանքներ ունեցաւ հոգեւոյս Սրբազանին համար:

Նիկոսիոյ Առաջնորդարանէն տրուած հրահանգին համաձայն, մէկ օր գոցուեցան Ազգ. Վարժարանները ի նշան սգոյ. եւ Մայիս 4 Կիրակի օրն ալ մասնաւոր պատարագ ու հանգստեան աղօթքներ եղան տեղւոյս մատուռին մէջ եւ տեղի ունեցան բանախօսութիւններ հանգուցեալին կեանքն ու գործունէութիւնը պանծացնելով, Անոր հոգւոյն մէջ գտնուող առաքելական կեանքը պատկերացնելով:

Այն օրը լացաւ հայութիւնը, ըստ իր եզրօր փափաքին որ կ'ըսէր.

Եւ մահամերձն ալ կ'ուզէ երկու բան.
Նախ կեանքը, վերջը լացող մ'իր վրան:

Այո՛, ժամանակին լացաւ ծնողք մը՝ պատանի Դուրեանին համար. այսօր ալ կուլայ հայութիւն մը՝ Հայր Դուրեանին համար, որ իսկապէս արժանացած է Հայր կոչուելու տիտղոսին:

Այս լացող հայութիւնը՝ հանգուցեալին անմահ յիշատակը իր սրտին մէջ պահելով հանդերձ, կը բաղձայ օր առաջ տեսնել նորընտիր պատրիարք մը, Ս. Աթոռոյս զահուն վրայ, զոր պիտի ողջունէ իւր ցնծութեամբ, սրբելով իր դառն արտասուքները:

Գ. Բ. Չալմազեան

Ուղղուած Տեղապան Մրապանին

Գահիրէ, 8 Մայիս 1930

Հայրախնամ Սրբազան Հայր,

Ի լուր պաշտելի Հայրապետի՝ Տ. Տ. Եղիշէ Արք. Դուրեանի մահագուժին՝ խորին տրտմութիւն համակեց մեր հոգիները մինչ յարտառու փղձկիլ. հապա Թրքան առաւել դուք, Միաբանութիւնդ..., որուն կը յայտնենք մեր խորին ցաւակցութիւնները, կ'աղօթենք ի սրտէ Սրբազան մեծ հանգուցելոյն հոգւոյ խաղաղութեան համար եւ կը մաղթենք Ձեր հայրութեան, արժանաւոր Տեղապահիդ, ոյժ ու կարողութիւն արթնութեամբ հովուելու մեզ եւ ներշնչմամբ Սուրբ Հոգւոյն՝ ի մխիթարութիւն եւ ի փառս Հայոստանեայց Եկեղեցւոյ:

Ս. եւ Զ. Մանիսալեան Քոյրեր
Հիմնադիր Տնօրէնուհիք
Համանուն Վարժարանի

Ուղղուած Մեսրոպ Մրապանին

Կ. Պոլիս, 8 Մայիս 1930

Բարձրաշնորհ Սրբազան Հայր,

Ազգ. Կեդր. Ուսումն. Խորհուրդս նշելիրական պարտականութիւն կը համարի իր եւ բովանդակ հայ ուսուցչութեան խորին վիշտն ու ցաւակցութիւններն յայտնել այն անդամանելի կորուստին համար, զոր ազգովին ունեցանք Ս. Աթոռոյդ մեծանուն Գահակալին եւ ամենասիրելի Պա-

տրիարքին Ամեն. Տ. Եղիշէ Ս. Արքեպսկ. Դուբնանի կսկծալի մահուամբը:

Ս. Աթոռոյդ արժանայարգ Միաբանութիւնը կրնայ բացարձակապէս հաւատի ըլլալ թէ այս տխուր առթիւ իր զգացած սուգին և ունեցած սրտաքակտութեանը խոր յուզումով կը մասնակցին բոլոր ազգային պաշտօնական մարմինները և բովանդակ հայ ժողովուրդը, առանց դասակարգի խտրութեան, այն սրտաբուխ մաղթանքով որ Հոգեւոյս Ս. Պատրիարքին յիշատակը անջնջելի մնայ իր յաջորդներուն նախանձախնդիր և արդիւնաւոր գործունէութեամբը, շարունակելու համար այն լուսաւոր ուղին, զոր մեծ Հանգուցեալը դժեց Ազգին միահամուռ հաւանութեամբը և անվերապահ աջակցութեամբը:

Մատչելով ի համբոյր Ձեր Սրբազնութեան Ս. Աջոյն և որդիական

մեծարանքներով

Ի դիմաց

Ազգ. Կեդր. Ուսումն. Խորհրդոյ

Ատենադպիր Ատենապետ

Առնոս Բ. Քեչեան Յ. Հիմդեան

լով իրերն: Աւա՛ղ, հազար աւա՛ղ, որ իմէջ մեր շատ մը կորուստներու, զժբախտութիւնը ունեցանք նաև ողբալու այդքան պիտանի Հայրիկի մը մահն և անյուսալի կերպով, երբ Ս. Աթոռն դատապարտուեցաւ կորսնցընելու իւր անստղիւտ աթոռակալն, առանց կարենալ վայելելու դեռ ևս տասնեակ մը տարիներ իւր անհրաժեշտ ներկայութիւնը:

Սրբազան Հայրիկս, կ'զգամ որ Ձեր սիրտն ալ խորապէս յուզուած է այս կորուստեամբ, Դուք որ գործակիցն էիք իւր ծրագիրներուն և իւր գլխաւոր աշխատակիցը: Տէրն մեր մխիթարէ զՁեր Դերապատուութիւն և շնորհէ երկար ու երջանիկ տարիներ: Ի՞նչ կարող ենք ընել. Տեսա՛ն մերոյ անդառնալի և անվերաքննելի վճռին առաջ, եթէ ո՛չ խոնարհիլ՝ կամք Տեսա՛ն օրհնեալ լիցի ըսելով և կրկնելով:

Մնամ յաւէտ անկեղծ յարգանքօք
Յակոբ Համամեան

Ուղղում Մեսրոպ Սրբազանին

Նիկոսիա, 14 Մայիս 1930

Ուղղում Բարգեճ Սրբազանին

Աղեքսանդրիա, 10 Մայիս 1930

Կը հաստատեմ 12 Ապրիլ թուարեալս, արով Ս. Զատիկը շնորհաւորելով, տեղեկութիւններ տուած էի մեզ նկատմամբ:

Նոյն թուականին նաև գրած էի, մեր ոյժ սիրելի և յարգելի Պատրիարք Սըրբազան Հայրիկին ալ՝ առանց երեւակայելու որ իւր ընդունելութեան այցետոմսն ստացած օրս, զժբախտութիւն պիտի ունենայի նաև լսելու իւր մահուան գոյժն, որ ի խոր վիշտ համակեց ամենուն սիրտն, նամանաւանդ զինքն մօտէն ճանչցողներունը. կը յիշեմ իւր կեանքէն շատ զըրուազներ, իմէջ այլոց, երբ կը գումարուէինք իւր նախագահութեան ներքեւ Արմաշի Խընամակալութեան նիստերու, ուր իւր հասուն խորհուրդներով և իւր երբեք չվշտացընող հեղանքներով կը բացատրէր իւր թելադրանքներն, կը լուսաբանէր խնդիրներն, կը զուարճացնէր պահ մը յուսաւրէպ եղող միտքերն, հաճոյալի դարձնե-

Կերապատիւ Ս. Հայր,

Խորին ցաւով ընդունեցանք անցեալ թղթատարով Ս. Աթոռոյդ հասած մահազգը, ու անշուն վիշտը, զոր ունեցած էինք արդէն հեռագրական գոյժէն, անգամ մը ևս նորոգուեցաւ Հաստատութեանս շրջափակին մէջ:

Իր ամբողջ ծանրութեամբ ոսկի Դուբնան Սրբազանին վաղահաս շիջումը փըշուեմ իսկ է ազգային շքեղագոյն փառքի մը ու անդարմանելի կորուստ մը: Այդ կորուստը մեծ է մանաւանդ Ս. Աթոռիդ համար, որուն Միաբանութեան անմխիթար սուգին մասնակից կ'ըլլանք հեռուէն, և կը մաղթենք որ տեղապահական փափուկ պաշտօնին համար, որուն կոչուած էք, Տէրը Ձեր Սրբազնութեան տայ ոյժ և կարողութիւն:

Մատչելով ի համբոյր Ձեր Ս. Աջոյն
Գ. Կիրակոսեան

Ընդհանուր Տնօրէն

Մեղքոնեան Կրթ. Հաստատութեան

Ուղղուած Մեարայ Արքայանին

Փարիզ, 5 Մայիս 1930

Սիրելի եւ սգաւոր եղբայր ի Քրիստոս .

Լուր չունիմ Նրուսադեմէն այն ժամուր լուրէն ի վեր, որ զարկաւ խորհակեց զիս եւ ամենքի հոս, որք նանչցեր եւ սիրեր էին զինքն :

Բայց անկեց ի վեր, իրմով միայն համագրաւուած, իր շուրջը եւ իրմով միայն կը դառնան ու կը հոլովուին իմ սիրսն ու միտքն :

Խոյս տուած է Բուրն աչքերէս, եւ իր յիշատակին խռովմէն է որ պատահած է հոգիս բովանդակ :

Չորեքշաբթի, պանդոկի առանձնասենեակիս մէջ, ժամուրսնէս եւ ճնուրսնէս ընկնուած, յետ միջօրեի միտքի մը մէջ, հոգեխառն տեսիլք մը իր մօտ տարեր էր զիս : Ս. Յակոբի Տանարին մէջն էինք, որ լի էր հոծ բազմութեամբ ժողովուրդի եւ հոգեւորականաց : Չախակողմի դասին կարգն էի նստած ես : Ամենքս, լուռ եւ ակնկառոյց, չէինք գիտեր թէ ո՛ւմ կը նայինք կամ կ'ըստատենք :

Յանկարծ երեւեցաւ Խնք, հայրապետական զգեսաւորմամբ վեհաշուք, արքեպիսկոպոսական, բազ ի գլուխ, գաւազան ի ձեռին, իր ժպիտին օծութեամբ լուսաւորուած դէմքն :

Սեղանին առջեւը նիւտ, ուր պատարաւ գիշը կը կանգնի, բեհեզով ծածկուած արուակ մը կար . յուշիկ վեհութեամբ մը ելաւ անոր վրայ . յետոյ վերելակեց բուն իսկ սեղանին վրայ, որուն եօթը աստիճանները սպիտակ կտաւով միայն ծածկուած էին : Միառմի բարձրացաւ անոնց վրայէն վեր, կիսադէմք մասամբ դէպի դասը դարձուցած :

Երբ մօտեցաւ Աստուածամոր պատկերին եւ խաչին բռնիչովը հպաւ անոր մեղմիւ, Ս. Կուսին կենդանագիրը, ինչպէս դուռ մը՝ բացուեցաւ ինքն իր վրայ, ու ան, Բահանայապետներէն ներս մտաւ, խորհուրդի մը պէս, կարծես ի Սրբուրիւնն Սրբութեանց :

Երբ նախորհին վերջին ծովն ալ Բաւուեցաւ դէպի ներքին ստուերը, պատկերը դարձաւ վերսին իր տեղը, ինչպէս փեղկ մը իր օրջանակին մէջ :

Եւ անա խորանին շուրջը եւ սեղանին կեսին իբր թէ դուռած Բանդակագեղ երեւոտայ արկղերու նեղուածներէն դուրս սկսան ծորիլ կնդրուկի ամպեր, որոնց անուշահոտութիւնը զմայլեցուց ամենքս...

Արքեպիսկոպոսական, ու տեսայ թէ որչափ հեռի են Նրուսադեմէն, ուր քերեւս այդ միջոցին, կը խորհէի արտասուագին, կը մաներգէին իր «Դարձ անձն իմ»ը...

Գերեզմաններն են որ սեպ սիրտերը կը կապեն այս կամ այն տեղին : Նրուսադեմ, որուն կապած է համօրէն մարդկութեան սիրտը Գերեզմանը Անմահին, այսուհետեւ իրեն պիտի կապէ, աստիճան մը աւելի, սիրտերն ամենուս՝ որ հոգեւուն որդիները եղանք Անմահութեան խորհուրդին ամենէն անբիծ պատօճիկին, իր օրքներէն ըմպելով, «Իբրեւ ի հրահասան աղբերէ Հոգւոյն» յաւիտեական կեանքին խօսքը :

Այլ արցունք չունիմ զինքն լալու . միշտին կրակը չարցուց աչքերս . ու, բառամած արդէն կարծես «ի վերայ սգոյ սիրեցեղոյն», չունիմ նաեւ սփոփանքի տունչ մը կամ բառ մը, մխիթարելու համար Առաքելական Արքիմի Միաբանութիւնը, որուն անդամները ամեն՝ իր կեանքին ամենէն նուիրագործ տարիներուն երջանիկ հաղորդութիւնը ունեցաւ :

Բայց կուգամ միացնել իմ միտս ձերին, եւ աղօթել ձեզ հետ իր հոգւոյն համար :

Խնք միայն, զոր ոչինչ կրցաւ իջեցնել իր առաքինութիւններու բարձունքէն, իր յիշատակը միայն՝ որ պիտի մնայ ընդ միտս անարատ, եւ իր մտածումը միայն՝ որ մինչեւ մեր տունը յետին պիտի լուսաւորէ մեր համբան աշխարհի մուրին մէջ, այս ամենքը միայն պիտի մխիթարեն զմեզ :

Շունկի եկած եմ իր անունին առջեւ, եւ կը պաղտախմ որ իր սիրոյն օրհնութեամբ, իբրեւ երկնային բալասանով մը, սրբէ իր սուգովը խոցուած մեր սիրտերուն վերքը, եւ խնդրէ Անեղին, որ պահպանէ Ազգն ու եկեղեցին եւ իր մահովը այրիացած Արքուն ու որբացած Միաբանութիւնը, որոյ բոլոր սգակիր անդամաց կը խնդրեմ հաղորդել եւ դուք ինքնին ընդունել անհուն ցաւակցութիւն :

Ձերդ

ԹՈՐԳՈՍ ԱՐԳԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

**Արոս Ասափական
Մրցոց Յակոբեանց
Երեսօղէմ**

Փոխանորդարան Կ. Պոլսոյ

Համար 725

Կ. Պոլիս, 10 Մայիս 1930

Ուղղում Մեսրոպ Մրբազանին

Երէկ Պոլսոյ Հայութիւնը իր խոր յարգանքի բաժինը բերաւ յաւէտ Ոգրացեալ Դուրեան Մրբազանի Յիշատակին՝ աննախընթաց չքով կատարուած Հոգեհանգիստին առթիւ:

Մայր Եկեղեցւոյ հոյակապ Տաճարն, արտաքին զաւիթներն ու Եկեղեցիին եւ Պատրիարքարանի միջև գտնուած ընդարձակ փողոցը մինչև ծովեզերք լեցուած էր կանուխէն հեռաւոր ու մերձաւոր թաղերէ փութացող հազարաւոր Հայերով այն աստիճան որ օտարներու մասնաւոր ուշադրութիւնը գրաւեց եւ անոնք ալ պահ մը խառնուեցան մերազնէից հետ: Իսկ կարգապահութիւնը, առանց ոստիկանի, հրաշալի էր եւ այս կ'ապացուցանէր իւրաքանչիւր հայու սրտարուխ մեծարանքը Հոգելոյս Պատրիարքին անձին նկատմամբ:

Արդէն թերթերը նկարագրեցին կարեւորը, ինչպէս նաև Ամեն. Նարոյեան Ս. Պատրիարքին այնքան գեղեցիկ Դամբանականը: Արարողութեանց եւ երգեցողութեան ներդաշնակութիւնն ու վեհութիւնը խոր ազդեցութիւն ըրին օտար Հոգեւորականներու՝ հիւրերու վրայ, որոնք, մասնաւորապէս Յոյներն ու Հայ Հռոմէականները մեծ հիացումով արտայայտուեցան:

Գաղափար մը տալու համար բազմութեան թիւին ըսենք թէ Եկեղեցւոյ աւարտումէն ետքը Պատրիարքարանի Դահլիճին մէջ տեղի ունեցած ցաւակցական արտայայտութիւնները գրեթէ մէկ ժամ տևեցին: Յունաց Պատր. Փոխանորդը իր Գործակատարին հետ չյաջողեցաւ մեկնիլ եւ մեր Փոխանորդարանին մէջ երկար սպասելէ յետոյ ալ չի կրցան օթօ գտնել եւ բազմութեան մէջ զիրար կորսնցուցին, որով ստիպուեցաւ Պատր. Փոխանորդը զառնալ մեր Փոխանորդարանը, ուր պահ մը եւս սպասելէ յետոյ առանձինն մեկնեցաւ:

Այսքան բազմահազար ժողովրդով կատարուած հանդիսութիւն մը առանց թերութեան անցընելու պատիւն ալ կը պատկանի Պատրիարքարանի Պաշտօնէութեան, որ չատ իմաստուն ու գործնական կանխահոգ միջոցներով ապահովեց կարգապահութիւնը:

Հաղորդելով այս ամէնը,

Մնամ Եղբայրական յարգանքներով

Աղօթակից

Սմբատ Եպիսկոպոս

Պէյրուսի Ազգ. Վարժարանին մէջ սարժուած սգահանգիստի առթիւ իր խօսած նաւին մէջ ուսուցիչ Պրն. Գ. Ս. Դաւիթեան յայտարարած է.

Սիրելի Սաներ եւ Սանուհիներ.

Այսօր Կրօնի եւ Դպրութեան հորիզոնին վրայ յաւէտ շողացող շնորհալի Դուրեան Պատրիարքը, անդուգական տիպարն էր ինքնաշխատութեան. ասոր անվիճելի փաստն է անոր գրական եւ քնարական կարողութիւնը. անվրա հայ լեզուին հին ու նոր մասերուն տիրած էր, պարզ եւ նախնական տոհմային կրթութիւն մը ըստանալով հանդերձ, ինքնաշխատութեան ստածիչ զօրութիւնով՝ գլած անցած, գերաթռիչ արծիւը դարձած էր ճախրասլաց ուժգնութեամբ սաւառնող՝ Աւոնեան Երկնակարկառ բարձրութեան վրայ: Պատմասիրական եւ հետաքննական ուսումնասիրութիւններու մէջ կատարելապէս համոզուելու եւ յաջողելու համար՝ բացի Քրանսերէն եւ լատիներէն լեզուներէ, հին յունարէնի կամ յունարէնի գրաբարին ալ հմտացած էր, վերջապէս՝ իր պատմագէտի մեծ քերականի եւ բոլոր մեծաճոխ հմտութեան պաշարը ձեռք բերած էր՝ իր գրասէր աշխատասիրութենէն, ուրիմ ձեզի համար ի շարս մեծագոյն տիպարներուն՝ մեծահմուտ եւ շնորհալի Պատրիարք Դուրեանը թող վեհաճաճանչ օրինակ մը ըլլայ գրասիրութեան եւ ինքնընտել զարգացումի մարզին մէջ. իրեն փառաւոր վկայականը՝ ինքնաշխատութիւնն էր. ծննդավայրը եւ զող Իւսկիւտարի մէջ նախնական ուսում ստացող պատանի մը, իր ինքնօգնութեամբ այսօր հայ մատենագրութեան թանկագին

փառապատկին ազամանդը եղած է. աղքատ և անշուք երգիքի մը տակ նուազալոյս ճրագի սովի աշխատող անշուք ուսանող մը՝ շնորհիւ յարատեւութեան և փութաշանութեան՝ այսօր մեծալոյս փարոսը եղած է Հայ Դպրութեան. սեւեռեցէք ձեր աչքերը այդ փառաւոր փարոսին, զմայլելով առէք ատոր ինքնավստահ աշխատասիրութեան լոյսը, և այդ լոյսն է որ ճշմարիտ ստեղծողն է մարդուն մէջ՝ Դաստիարակի, Գրասէրի, Գրագէտի, Բանաստեղծի և վերջապէս մեծ բարոյականի ծիածանը՝ որ թէ ի կենդանութեան և թէ յետ մահու պճնադատած էր վեհագոյն տիպարը ինքնազարգացեալ՝ ազնուական և անզուգական պաշտելի Դուրեան Պատրիարքը:

Ուղղուած Մեսրոպ Սրբազանին

Փարիզ, 4 Մայիս 1930

Սիրելի Մեսրոպ Սրբազան,

Կ'երեակայէք ի՞նչ խոր ցաւ զգացի իմանալով Դուրեան Պատրիարքի մահը: Ու ես ինքս ալ կ'երեակայեմ թէ Դուք և երուսաղէմի ամբողջ Միաբանութիւնը ի՞նչ ծանր սուգի մէջ է այդպիսի պետ մը յանկարծ կորսնցնելուն համար: Ես կը կարծէի որ իր հիւանդութիւնը անցեալ գործողութենէն յետոյ՝ որ յաջող արդիւնք տուած էր՝ բուժուած էր բոլորովին, և թէ այդ հզօր, բարի և մեծարժէք անձնաւորութիւնը դեռ գոնէ տասը տարի պիտի տարածէր իր հովանին երուսաղէմի մեր վանքին վրայ: Ծակատագիրը ուրիշ կերպ տնօրինած է եղեր: Բոլոր սրտով վշտակից եմ Ձեզի և Միաբանութեան բոլոր անդամներուն:

Վերականգնման գեղեցիկ աշխատանքը որ այնքան արդիւնաւոր կերպով կատարուեցաւ Դուրեան Սրբազանի պատրիարքութեան շրջանին՝ անշուշտ պիտի շարունակուի Ձեր և Ձեր ընկերներուն համերաշխօրէն միացեալ ջանքերով:

Սիրալիր բարեներով

Ձերդ

Ա. Զօպանեան

Ուղղուած Բարգին Սրբազանին

Նիւ եորք, 5 Մայիս 1930

Սիրելի Սրբազան,

Տեսրց կիւլպէնկեան եղբարց զրկուած բօթարեր հեռագրէն և նոյն օրը Նիւ եորք Թայմզի հեռագրալուրէն մեծ ցաւով տեղեկացայ թէ Ս. Պատրիարք Հայրը իր հանգիստը մտած է: Երբ մէկ կողմէն խորապէս կը մորմոքիմ առաքելաշնորհ Ս. Հօր մեզմէ առնուելուն համար, միւս կողմէ ունիմ փոքր մխիթարութիւն մը թէ՛ աղքը, իր բազմերախտ զաւակները զնահատելու մէջ յաճախ յամեցող ու անտարբեր աղղը՝ Ս. Պատրիարք Հօր համար Զօրեկին նական տօնակատարութեամբ մը կրցաւ զնահատական ցոյց մը ընել գոնէ: Վստահ եմ թէ այս կէտը ինձի պէս շատերու համար ալ մխիթարար է: Այդ երջանկաբեր առթիւ նորին Ամենապատուութեան սըրտադին և իմաստալից պատգամը խորապէս տպաւորուած կը մնայ դեռ միտքիս ու սիրտիս վրայ:

Այո՛, սրտապնդիչ ի՞նչ մեծ մխիթարութիւն որ հայ ցեղը իր տառապանքի տրորումներուն մէջ ջախջախուած այս չլըջանին մէջ իսկ կրցաւ ծնիլ Դուրեաններ, որոնք և նմանները աշխարհաքարող ապացոյցներ են թէ՛ ցեղին հոգին — զտրաւոր անկիզբի մօրենին — կ'այրի, սակայն չի սպառիր: Մեր պատուական Պատրիարքին հանգիստին առթեմ այս համազգային սուգին ու խորունկ վիշտին մէջ, սակայն, արտաքին միակ մաղթանքս այս է որ՝ Աստուած նոր Դուրեաններ յարուցանէ նոր Իսրայէլին — տառապակոծ ցեղին — մէջէն՝ առաջնորդելու համար զայն երջանկութեան և խաղաղութեան նոր Քանանու երկիրը:

Նոյն ատեն, Սիրելի Սրբազանս, այս տխուր առթիւ կը փութամ ջերմ ցաւակցութիւններս յայտնել Ս. Յակոբայ Միաբանութեան, «Սիրոն» խմբագրութեան և Ձեր Սրբազնութեան, մաղթելով կար և կարողութիւն Ձեզ, Ձեր ազգանուէր ծառայութեանց մէջ՝ իմաստութեան իւզով վառ պահելու համար Լուսաւորչայ կանթեղը, և երկար կեանք՝ քալելու համար երջանկայիշատակ Դուրեան Ս. Պատրիարքին շաւիղէն՝ ի փառս և ի պայծառութիւն մեր մօր, Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ:

Մնամ ցաւակցութեամբ և ամենախորին յարգանքօք

Գր. Հ. Դալուսեան

Ecole Biblique
et
Archéologique Française

Jérusalem, le 27 Avril 1930.

Monseigneur,

Profondément ému, à la nouvelle de la mort de Sa Béatitude Monseigneur le Patriarche Elisée Tourian, je vous prie de vouloir bien agréer et transmettre à toute la vénérable Communauté de Saint-Jacques la très religieuse expression de mes douloureuses condoléances.

Père L. H. VINCENT
dominicain

Consulat Royal
des
Pays-Bas

Jerusalem, 27th April, 1930.

The Armenian Congregation of St. James,
Jerusalem.

Gentlemen: —

It is with deep regret that I learn that His Beatitude Mgr. Elisee Tourian K.B.E., the Armenian Patriarch of Jerusalem, passed to eternal rest.

I participate in the mourning of your Congregation and the flag of this Consulate will be flown at half mast.

To my great regret I shall be prevented from being present at the Burial Ceremony as I shall not be in town to-morrow, but I have instructed the Kavas of this Consulate to accompany the funeral procession.

May the memory of the great leader, who was dear to all who came in contact with him, live for ever in your Congregation.

Yours faithfully,

VAN VRIECLAND

Consul for the Netherlands.

Swedish Consulate

Jerusalem, 28th April, 1930.

The Secretary of the Arm. Congregation,
Jerusalem

Sir,

I have the honour to acknowledge the receipt of your letter announcing the sad news of the death of His Beatitude Mgr. Elisee Tourian K.B.E. on the 27 inst.

The flag of this Consulate has been raised to half mast as an expression of sympathy.

I am sorry that I am not able to be present at the Burial Ceremony and I take this opportunity of expressing to you and to the Congregation the sincerest condolences.

I have the honour to be,
Sir,

Your obedient servant,
H. L. LARSSON
Consul for Sweden

Consulat Royal de Roumanie
en Palestine

Jérusalem, le 28 Avril, 1930.

Monseigneur,

Je regrette infiniment en raison de mon état de santé de ne pas pouvoir assister au service funèbre célébré aujourd'hui à l'occasion des funérailles de votre très regretté Patriarche Sa Béatitude Monseigneur Elysée Tourian.

Veuillez agréer, Monseigneur, mes profondes condoléances pour le grand deuil qui frappe cruellement la Sainte

Communauté de St. Jacques, et agréez,
l'assurance de mon respectueux dévouement.

Le Consul
GERASSIMOS

Monseigneur Meguerditch
Vicaire Patriarcal,
Jérusalem.

Royal Hungarian Consulate

Jerusalem, April 28, 1930.

Most Rev. Sir,

It is with deep regret that I have the honour to acknowledge receipt of the announcement of the death of the late Patriarch His Beatitude Mgr. Elisée Tourian, K.B.E. and I hereby beg to tender my sincere sympathy on this bereavement.

It was misfortunate that the announcement reached me by mail after the funeral, otherwise I would have liked to pay my respects by personal attendance.

I have the honour to be,
Most Reverend Sir,
Your obedient servant,
ELIAS T. GELAT
Royal Hungarian Consul.

The Locum Tenens,
Armenian Patriarchate,
Jerusalem.

The Jewish Agency for Palestine

Jerusalem, 28th April, 1930.

The Executive of the Jewish Agency for Palestine and the Executive of the Zionist Organisation desire jointly to ex-

tend to the Armenian Congregation of St. James their profound sympathy in the overwhelming loss sustained by the Congregation through the death of His Beatitude the Armenian Patriarch of Jerusalem, Mgr. Elisee Tourian, K. B. E., whose memory will long be cherished in this country.

J. H. KISCH

The Secretary to the
Armenian Congregation of
St. James, Jerusalem.

General Post Office.

Jerusalem, 29th April, 1930.

The Postmaster General has learned with deep regret of the death of His Beatitude Mgr. Elisee Tourian K. B. E. Armenian Patriarch of Jerusalem and begs to express to the Armenian Congregation of St. James his sincere sympathy.

Richardson, Turtledove & Co. Advocates.

Jaffa, 29th April 1930.

G. Nourian, Esq.,
Armenian Convent,
Jerusalem.

Dear Mr. Nourian,

It is only this morning that I see from the newspaper, the announcement of the death of the Armenian Patriarch, His Beatitude Elisée Tourian.

I much regret that the sad news did not reach me in time to enable me to attend his funeral in Jerusalem.

Please accept my sincere condolences with the Armenian Community

and yourselves in particular in the grievous loss which you have sustained.

His late Beatitude stands alone among all the religious heads of Jerusalem as a man above politics, whose sole interest was the welfare and honour of the great community of which he was the head.

I feel that the official English Community of this country as well as yourselves have sustained an irreparable loss.

Yours sincerely

S. O. RICHARDSON

Latvian Consulate

Jerusalem, April 30th, 1930.

An illness which confined me to my home for several days prevented me from replying at once to your obituary notice of 27th inst. and from assisting the Burial Ceremony which took place on 28th inst.

I was very grieved at hearing that the Armenian Patriarch of Jerusalem, His Beatitude Mgr. Elisee Tourian K.B.E. had died, and my sincere condolence is offered herewith to the Armenian Congregation of St. James and to the Armenian Community at large.

Acting Latvian Consul.
CASPI

The Armenian Congregation
of St. James, Jerusalem.

35, Porchester Terrace, W. 2.

London, 29th April 1930

My dear Sir,

It was with deep regret that I read in the Press the announcement of the death of His Beatitude the Armenian Patriarch of Jerusalem.

For Monsignor Turian I had a very deep respect and a sincere friendship. His goodwill and kindness, com-

bined with his great learning, enabled him to fill his high office with the sincere regard of all classes and communities in Palestine, and with the cordial co-operation of the Administration. His loss will be deeply felt, not only by the Armenian Church and community in Palestine, but also by his many friends in that country and elsewhere, among whom I am glad to hope that I may be counted as one.

Yours very sincerely,

HERBERT SAMUEL

To The Secretary,
Armenian Patriarchate.

Government of Palestine Department of Education

Jerusalem

THE DIRECTOR OF EDUCATION

Jerusalem, 1st May, 1930.

Mr. H. E. Bowman has learnt with the deepest regret of the death of His Beatitude the Armenian Patriarch and wishes to tender his respectful sympathy to the Armenian Congregation of St. James. Mr. Bowman was absent on tour when the news was received at the Department of Education and was therefore prevented from attending the Burial Ceremony on the 28th April. Mr. Bowman remembers with pleasure the long friendship he was privileged to share with His Beatitude, and the numerous occasions on which his interest and sympathy were displayed in the activities of the Department of Education. The sudden loss of His Beatitude will be felt not only by the Armenian Congregation but by his many friends of other communities in Palestine.

The Secretary,
The Armenian Congregation
of St. James, Jerusalem.

Beyrouth, le 1 Mai 1930.
Monseigneur,

La nouvelle de la perte cruelle que la Communauté Arménienne vient d'éprouver en la personne de Sa Béatitude Monseigneur le Patriarche de Jérusalem nous a consternée. Nous partageons la douleur de la Communauté et du St. Synode. Cette perte est grande non seulement pour la nation arménienne mais une grande perte pour le pays.

Je ne peux que vous présenter ainsi qu'au St. Synode mes condoléances émues et vous prier de me croire, Monseigneur, votre très respectueusement dévoué.

JEAN AYOUB

Jean Bey Ayoub
Chef du Bureau du Service de la
Presse au Haut Commissariat de
France à Beyrouth.

Chief Secretary to Government.
of Palestine

St. James Club, London, W. I.
2 May 1930.

Reverend Sir

I have learned with deep regret of the death of His Beatitude the Patri-

arch, and desire at once to convey my condolences to the Armenian Patriarchate and Community of Palestine on the loss they have suffered by this decease of their justly beloved and scholarly Head.

I am Sir

Yours of faithfully

H. C. LUKE

Jerusalem, 7th May 1930.

To the Armenian Congregation of
St. James, Jerusalem.

Dear Fellow Christians:—

I learned of the death of His Beatitude Mgr. Elisée Tourian; K. B. E. too late to attend the funeral. I desire to express my sincere sympathy for you in your great sorrow.

His Beatitude won the regard of all by his efficient and unostentatious service. The better I knew him the more I appreciated him. I rejoiced with you on his good and efficient service. I pray Our Father's blessing upon you and His guidance in your work.

I am

Ever most sincerely yours
A. C. HARTE

ԳԵՐԵԶՄԱՆ ԵՂԻՇԷ ԴՈՒՐԵԱՆԻ

Որպէսզի մահը ձիւնեղէն անջրպէտով
Համակ քրքումն ըլլայ քնարին որ կը լրտէ,
Ի՛նչ աստղերէ, ի՛նչ վարդերէ, ի՛նչ լոյսերէ
Հիւսել այս բանսն յիշատակին անըջաթով...

Ու խոնարհի՛լ աղբիւրին վրայ ձող իր դէմով
Զոր խոհուրդի ներհամալստ բոց մը կ'արեւէ.
Եւ հոն գտնել կայծ մը արտի որ կը բաւէ
Տեսնելու կեանքն իբրեւ ծընունդ՝ հրաժեշտին քով...

Կարապի վիզ մ'անդորր ալին մէջ խորատոյզ,
Եւ կամ բոչուն մը քեւամփոփ, ուղեկորոյս,
Հանգրուանի նամբուն իջնող գիշերին հետ,

Կամ դարձող պարս մը ոսկեծայն դէպի մրուայ
Վաղուց արդէն լուած փերակը մեղրաւէ,
Անա՛ վախճանն անոր, քէ այս է մահանալ...

Գահիրէ

ԱՐՄԷՆ ԵՐԿԱԹ